

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ
Кафедра української філології та журналістики
ЛУГАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІМЕНІ Е.О. ДІДОРЕНКА
Кафедра юридичної лінгвістики та практичної психології**

ЛЕСЯ УКРАЇНКА В НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

**ЗБІРНИК ТЕЗ
студентської конференції
до 150-річчя від дня народження Лесі Українки**

25 лютого 2021 р.



Сєвєродонецьк

2021

Рекомендовано до випуску на засіданні кафедри української філології та журналістики
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
(протокол № 7 від 26.02.2021 р.)

Рекомендовано до випуску на засіданні Вченої ради
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
(протокол № 8 від 26.02.2021 р.)

Редакційна колегія:

Г. П. Бондаренко, канд. пед. н., доц. каф. української філології та журналістики
СНУ ім. В. Даля
В. Ю. Пустовіт, д. філ. н., проф. каф. української філології та журналістики
СНУ ім. В. Даля

Відповідальний редактор: *А.М. Галенко*

Леся Українка в національному та європейському контексті : збірник тез студентської конференції до 150-річчя від дня народження Лесі Українки (25 лютого 2021 р., м. Сєверодонецьк) / ред. колегія : Г. П. Бондаренко, В. Ю. Пустовіт. – Сєверодонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. – 83 с.

Збірник містить матеріали студентської конференції “Леся Українка в національному та європейському контексті”, що відбулася в лютому 2021 р. Тези доповідей присвячені актуальним проблемам українського літературного дискурсу щодо життя та творчості Лесі Українки – дослідження лінгвокультурологічного аспекту творів поетеси, її педагогічних, громадянських поглядів в національному та європейському контексті.

Видання розраховане на філологів, студентів, науковців та усіх, хто цікавиться творчістю й непересічною постаттю Лесі Українки.

Відповідальність за зміст матеріалів і правильність цитування несуть автори.

© Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля, 2021



ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
-----------------	---

Секція 1.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДИСКУРС ХУДОЖНЬОЇ СПАДЩИНИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Стеценко В.

Лесь Українка: моє сприйняття	7
-------------------------------------	---

Попова О., Бичков М.

Сторінками дослідження Івана Денисюка та Тамари Скрипки про Лесю Українку	10
---	----

Якуба Є., Тютіна А.

Лесь Українка: з життя і творчості	15
--	----

Карловас О., Урбаліс О.

Питання національного відродження в поглядах Лесі Українки	18
--	----

Секція 2.

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ У ДОСЛІДЖЕННІ ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Пустовіт В.

Тенденції моди в епістолярії Лесі Українки	23
--	----

Глуховцева І.

Фраземіка казки Лесі Українки „Біда навчить”	28
--	----

Черняк В.

Особливості ліричного стилю Лесі Українки	34
---	----

Видиш С.

Фітономени у поетичних творах Лесі Українки	37
---	----

Пустоварова О., Сідько Н.

Фольклорні мотиви у творчості Лесі Українки	43
---	----

Карловас О., Шаповалова Д.

Мариністичні образи в оповіданні Лесі Українки «Над морем»	47
--	----

Галенко А., Юрченко А.

Дослідження лінгвокультурами «вінок» у творах Лесі Українки за допомогою корпусів текстів	52
--	----

Федуркіна П.

Образні висловлювання про мову у творчому доробку Лесі Українки	56
---	----

Галенко А., Шаблієнко А.

Лінгвокультурами на позначення рослин у драмі-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» ...	60
---	----

Секція 3.

ГРОМАДСЬКА ТА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Бондаренко Г.

Погляди Лесі Українки на національну школу й вчителя в нарисі «Волинські образки (Школа)»	66
--	----

Скурідін Р.

Педагогічна діяльність Лесі Українки	71
--	----

Пустовіт В., Мозуль А.

Національний виховний ідеал у творах Лесі Українки для дітей	76
--	----

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	80
------------------------------------	-----------



ПЕРЕДМОВА

*Будуть приходити люди,
вбогі й багаті, веселі й сумні,
радощі й тугу нестимуть мені,
їм промовляти душа моя буде.
Я обізвуся до них
шелестом тихим вербової гілки,
голосом ніжним тонкої сопілки,
смутними росами з вітів моїх.*

Лісова пісня

Кожна література має національного пророка, генія, письменника, для англіїців – В. Шекспір, для нас – плеяда речників Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко. З часом переосмислюються цінності, з'являються нові імена, світочі, але попередники неодмінно залишаються в пам'яті народній.

У наш час надто складно знайти людину, яка б не знала імені Лесі Українки. Усе більше українців із різною метою звертаються до творчості письменниці: і науковці, і молодь, і пересічні громадяни.

Леся Українка... Тендітна жінка, яка тридцять років вела непримиренну боротьбу з невиліковною хворобою, особистість з шаленою працездатністю, талановита індивідуальність, яка думала про свою землю і українських народ, патріотка, яка ціною власного здоров'я, не шкодуючи сил, щодня перемагаючи нестерпний біль, працювала задля національно-культурного розвитку України.

Відомо, що Леся Українка приховувала своє приватне життя й категорично була проти його афішування. Творчий доробок, який сьогодні укладено в 14 томів містить прозу, поезії, драми, публіцистику, фольклорні записи, епістолярій – усе це дає можливість побачити не лише творчі контакти письменника з однодумцями, а й відкриває авторку з іншого (неофіційного)

боку, адже людина, залишаючись наодинці з аркушем паперу, як правило, не може контролювати й стримувати все те, що наболіло, тож перед читачем відкривається «оголена» душа мисткині.

На жаль, дитинство Лесі було вкорочене хворобою. Переборюючи біль, Леся бралася за все, що дозволяло в той чи інший час її здоров'я. Важкий стан здоров'я та інші несприятливі умови не перешкоджали Лесі безперервно займатися самоосвітою: вона студіювала наукові праці, знайомила з вітчизняною і світовою літературою, стежила за публіцистикою, удосконалювала знання мов. Безумовно, в житті письменниці був час, коли в ній пробуджувалося непоборне прагнення до дії, до активної громадської роботи. У 18-літньому віці вона активно включилась у діяльність київської „Плеяди”, що стало своєрідним поштовхом до перекладацтва. Леся докладала великих зусиль для підготовки видань для народу – перекладів з російської та західноєвропейських літератур.

Читаючи листи письменниці до М. Драгоманова, М. Павлика, Олени Пчілки, сестри Ольги, брата Михайла, О. Кобилянської, натрапляємо на дорогоцінні свідчення того, про що мріяла, на що покладала надії, чим жила поетеса упродовж свого стрімкого життя. Ці свідчення надзвичайно важливі для розуміння особистісного феномену Лесі Українки, адже саме в надіях і очікуваннях, у втратах і розчаруваннях гартувався дух поетеси.

Публіцистичні роздуми, нариси літературознавчого характеру сьогодні не втратили своєї актуальності для науковців.

Сьогодні Лесезнавство постійно поповнюється новими дослідженнями з різноманітних аспектів і представлені доповіді здобувачів вищої освіти прекрасне тому підтвердження.

\

Пустовіт В. Ю.



Секція 1.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДИСКУРС ХУДОЖНЬОЇ СПАДЩИНИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

УДК 821.161.2

ЛЕСЯ УКРАЇНКА: МОЄ СПРИЙНЯТТЯ

Валерія Стеценко,

здобувачка вищої освіти

ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка

Свого часу Іван Франко на ювілеї Михайла Драгоманова сказав: «Народ, що не шанує своїх великих людей, не варт зватися освіченим народом». Цих слів задосить аби не вдаватися до рефлексій про потребу в таких ювілейних і після ювілейних пошануваннях світочів нашої нації. У такі ювілеї ми звітуємо перед ними на право називатися освіченим народом.

Леся Українка належить до найбільш відомих українців останньої чверті XIX – початку XX ст. Тож усе, що стосується її особистості, долі, зокрема, і культурної спадщини було й буде на часі.

За мету ставимо розкрити наше сприйняття Лесі Українки.

То є справжня Українка, яка не лише любила свою Батьківщину, а й навіть називалася її ім'ям. Леся Українка – палка виразниця українського духу, поетеса мужності й боротьби. Мотив волі, який переважав у її творчості, набував різноманітних барв – від нескорення традиційному розумінню імперії по її власний індивідуальний вибір, що означав відкриття істини й служіння народів.

У дитинстві Лесю називали Мишолося, називали так, бо вона мала братика, різниця з яким у віці була один рік. І ходили вони один за одним як шнурочки, тому називали їх мишолосі. Лося – скорочений варіант її справжнього імені Лариса.

Леся Українка – провідник для українського народу, особистість, послана волею Божою. Її образ асоціюється зі світлиною, на якій вона постає дівчинкою з грабельками, яка надалі стала яскравою особистістю гігантського енциклопедичного розуму.

Хвороба Лесі спричинила процес з'їдання тіла при неймовірному поступові Духу до світу Небесного.

«Завжди величніша путь на Голгофу, ніж хід тріумфальний», – говорила Леся про саму себе. Надзвичайно великий вплив на доньку мала мати – палка націоналістка Олена Пчілка. Леся любила ті години праці, за яких вона напрочуд швидко опановувала іноземні мови з матір'ю. «Якщо хочеш бодай чогось досягти в житті – виховання має бути спартанське», – так говорила Леся про себе. І від своєї матері перейняла найцінніше – жагу до волі, самодостатність, наступальність. Адже характер має бути у величній особистості не як м'яка перина, а як стійке міцне підґрунтя.

Ідеологія матері та самої Лесі мали розбіжності. Однак Леся була нестримною, торуючи свій шлях.

Її натхненням були мати – Олена Пчілка, дядько – Михайло Драгоманов, перше кохання – Сергій Мержинський.

«Хіба буває правда солодкою», – постулат, який Леся Українка пронесла через усе своє життя. Переживає горе через любов, горе через відкриття правди, правди дуже жорстокої. Правда ніколи не лікує відразу. До правди треба визріти, вирости, здійснитися. Оцей постулат утілено в її творі «Кассандра». Не розуміли, не сприймали, бо кому потрібна правда... Люди хочуть чути те, що вони хочуть, а вона казала те, що буде. Не підготовані були зрозуміти. Те, що вона казала, здійснювалося. Така вона Леся. Різка у своїх висловлюваннях, але дуже добра й світла до людей.

Мисткиню порівнюють із пірамідою, яку для нас подарував Бог. Образ піраміди обрано через те, що Леся Українка поєднувала в собі синтез малярства, музики, поезії, вишивання, перекладу, ідеології, політики.

Мала власний світогляд – власну корону, бо ж світогляд – то корона буття кожної людини.

Усе ж Леся Українка не полишала відстоювання своєї думки. Була доброю й світлою до людей, дотримуючись ідеології «люби ближнього свого», допомагаючи тим, хто хворів на тяжкі небезпечні хвороби. Леся – диво, яке зійшло як вогник для надання допомоги.

Важливість мисткині для українського суспільства в період, коли вона жила й творила, важко переоцінити. Запитання Лесі Українки: «...нащо маєм ще самохіть у ярма запрягатись та двигати хрести по власній волі, коли вже й так намучила неволя?», на жаль, і досі потребує відповіді та звучить не менш актуально в Україні й у ХХІ столітті.

Леся Українка не хотіла змінити ворога, ніколи. Вона не мала претензій до ворога ніколи. Думай, чому він такий, і ставай ти сильний. На кожную силу має бути тільки твоя сила.

«...Приймайте мене такою, якою я є», – мовила Леся. Її твори – відкриті гасла, натяки на те, що відбувається насправді, диво для сучасного динамічного життя.

Дуже цікавим імперативом вона володіла. Коли помер Мержинський, сказала фразу: «Так мусить бути. Все. Так мусить бути. Іще. Усе, що є – абсолютно справедливе, усе, що є, абсолютно правильне. Чому? Тому що воно є наслідком того, що ми робили вчора.

Натепер слова Лесі Українки: «Так мусить бути», – є загадовими й сакральними для кожного читача її неперевершених творів. І варто пам'ятати – усе є абсолютно справедливо щодо вчорашнього дня. Так мусить бути, бо це є причина й наслідок. Так є тому, що вчора було так.

Література

1. Персональний сайт Тамари Скрипки. URL : <https://www.t-skrypka.name/>

СТОРІНКАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІВАНА ДЕНИСЮКА ТА ТАМАРИ СКРИПКИ ПРО ЛЕСЮ УКРАЇНКУ

Олександра Попова,

Михайло Бичков,

здобувачі вищої освіти

ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка

Леся Українка належить до видатних українців останньої чверті XIX – початку XX ст. Тож усе, що стосується такої особистості, її творчості – важливо. Свого часу належно не поцінована, не сприйнята критикою, чи радше «не мала ґрунтовної прижиттєвої критики, за винятком хіба що відомої статті Івана Франка. Зате, як зазначає Лукаш Скупейко, мала повний респект і репутацію письменниці, котра пише на незвичні для українського читача «екзотичні» теми. Згодом, починаючи з 1920-х рр., набула популярності Франкова теза (зрештою, однобічно потрактована) про Лесю Українку як «трохи чи не самотнього чоловіка на всю новочасну соборну Україну», яка з часом перетворилася на «ханську грамоту», яка й донині «блукає» по шкільних і вишівських підручниках» [4]. Погоджуємося з дослідником, що й «донині не знайдена відправна точка, основна ланка, яка зв'язує всю спадщину письменниці в єдину, не знайдено того основного, що здатне об'єднати її творчість, таку різноманітну за проблемно-тематичними вимірами, жанрами й формами в одну органічну цілість» [4]. Ідеться про проблему людини, концепцію особистості. «Саме людина в її ставленні до історії, до суспільства, до божества, до нації, до культури, до природи, до традиції, зрештою, одна до одної виступає тим сегментом, який об'єднує всі елементи, теми, образи, аспекти, поняття в єдину художню систему» [4].

Тож і маємо на меті розповісти про поетку передусім як людину, особистість.

Лесею Українку можна характеризувати її ж поетичним образом – «світло нагірне». Нагірною проповіддю було її слово, що будило з летаргійного сну націю й усеяло віру й надію в її духовні сили «contra spem».

Щоб збагнути, якою була поетеса зблизька – як людина, як член сім'ї, удома, у найближчому оточенні, треба знати спосіб домашнього життя поетичної особистості й спосіб її поетичного творення, а передусім її любов до своєї сім'ї й найріднішого на землі куточка.

Линула душею вона, Леся Українка, до рідного краю, до свого саду й батьківського дому після захопливих, але втомливих і болісних блукань по трьох континентах світу – Європі, Азії та Африці.

Рідним краєм для поетеси була вся Вітчизна-Україна, але починалася вона з Волині. Тож коли перед Лесею Українкою стала альтернатива – їхати їй до Києва чи Гадяча, вона признається матері: «Скучаю я не за Києвом, а за своєю родиною, за вами, і за доброю, нормальною роботою, і, може, багато за чим, чого в Києві нема. Вас я побачу в Гадячі, робота вернеться мені (більш-менш) з фізичною рівновагою, а все інше... чи не краще думати про нього? Так, справді, якби думка слухала наказу! Властивий найрідніший для мене край – Волинь» [1].

Саме в Колодяжному Леся Українка мала свої улюблені «святині дум». До них належало передусім джерело – за садибою, мабуть, у вільхах та берегах на поляні. Може, у самотніх мандрах тих викохувала-виношувала в душі майбутніх персонажів «Лісової пісні». Нагадаймо Лесині вісті з Колодяжного. «Німого в лісі в нас нема нічого» треба розуміти ширше – «у нас», на Поліссі, «у лісі» – у природі взагалі [1]. Це народно-поліське світосприймання.

Про музичне обдарування найстаршої сестри, про її любов до музики, її музичний світ оповідає Ізидора Петрівна: «Не всі, хто знав Лесею-поетесу, письменницю, знають, яка то була ще й в інших багатьох відносинах виключна, особлива, щедро природою обдарована людина. Наприклад, Леся мала неабиякий хист до малювання й музики, та той хист, на жаль, їй не судилося розвинути через хворобу, що з нею Леся боролася роками. Музику Леся дуже

любила й грала добре, та блискучої техніки не мала, бо техніка набувається вправами: віртуози-піаністи, як відомо, вправляються по декілька годин денно, а Леся фізично не в стані була часами просто сидіти, а бували періоди, коли їй приходилось місяць і більше лежати в гіпсі («у липких кайданах», як вона це називала). Проте її гра на п'яно була дуже хороша. Грала вона гарні класичні речі або народні українські пісні, у виконання яких вкладала багато душі й почуття. А часом навіть грала якісь свої власні імпровізації...» [1]. Музику Леся Українка «животворила» – живописала й словом.

Усе людське, жіноче не було їй чуже. Ця дворянська дитина спроможна була на найчорнішу роботу. Поривалась же вона на найчорнішу, але таку потрібну роботу в газеті. А в Колодяжному... У селі прокинувся тиф. Не дуже то приємно заходити до «мужицької» хати для пересічної панночки, а ще до хати, де лежать тифозні, доглядати їх. А Леся це робила! Те ж саме було під час осінньої господарської ідилії, ширше зображеної в листах. І про свою таки справді подвижницьку місію – лікування хворих на тиф, про небезпеку заразитися від них – вона тільки згадає між іншим, одним коротким реченням, та й то у контексті розповіді про інші справи: «А я з Дорою от уже 1.5 місяця тут сиджу, господарюю (у нас економки нема тепер), вожуся з тифозними на селі, роблю, що можу» [1].

Що ж до поетичної творчості, то журиться, що безліч робіт розпочатих, які неодмінно треба виконати, але в такому стані зробити це не можна. Ось в які хвилини вона дарувала нащадкам горде, сповнене самозречення своє «*Contra spem spero*». Іван Франко дуже цінував у Лесі Українки настрій перемоги над власними стражданнями.

Навіть жандарми доносах характеризували Лесю Українку як особистість серйозну й зосереджену... Вона ж вважала себе скептичною розумом, фанатичною почуттями.

Знання десятка мов стало в'язкою чарівних ключів до скарбниць всесвітньої культури. Приголомшує той грандіозний план перекладу світової художньої літератури, який складає вісімнадцятирічна дівчина в поліській

глуші. Ось що пропонує Леся в листі до брата Михайлаз Колодяжного 8–10 грудня 1889 року: «Так от я думаю так: з Байрона треба перекласти «Чайльд Гарольда» і «Манфреда», з Беранже скільки найкращих *chansons*; «*Le vieux caporal*», «*Le roi d'Ivettot*», «*Mon vieil habit*», «*Monsieur le sénateur*» і т.д.; з Бернса – теж, і небагато; Брет Гарта – одно або два оповідання; Поля Бурже я не знаю інших творів, а «*Disciple*», по-моєму, не варт перекладати, бо то щось таке *verwegene*; Гаршина – цілого, Гете – «Фауста» і «Вертера», кілька дрібних віршів тощо» [1]. Таку колосальну й всеохоплювальну програму перекладу світової літератури накреслила Леся в Колодяжному. Це – документ ерудиції вісімнадцятирічної дівчини. І все це Леся писала з пам'яті, (про що свідчить помітка – якусь назву твору забула). І все це вона читала сама. У списку вибрано все найхарактерніше, для перекладу на українську мову найпридатніше.

Які були контакти Лесі Українки з селом? «Багато хто знайомих, – писала Ольга Косач-Кривинюк у своїх спогадах, – докоряв матері – українській письменниці Олені Пчілці: як ви дозволяєте дітям знатися з мужиками? Але мати була іншої думки про це. Вона виховувала в дітях любов до свого народу».

Леся Українка вважала за потрібне ознайомлювати колодяженців зі здобутками наукової й навіть філософської думки, вести бесіди на суспільно-політичні теми тощо.

Родинна оселя Косачів була як своєрідні «волинські Афіни» – центр, який приваблював таких діячів культури, як І. Франко, М. Лисенко, М. Старицький, Модест та Орест Левицькі та інші. У такій атмосфері формувалася Леся як особистість, зокрема і творча.

М. Євшан один із з небагатьох інтерпретаторів, хто зміг належно прочитати «Блакитну троянду» Лесі Українки, яку так неприхильно сприйняли рецензенти, аналізуючи творчість мисткині, зазначав: «Рішуче не можна тих творів тільки читати, і не чути їх задушевних стремлінь та покликів; не можна пройти мимо, не зворушуючись до дна душі, без сліду тої глибокої печаті, які

правдива поезія завжди буде вибивати в серцях людей... Переконаємося тільки про правдивість слів старого Гедалого з роману Васермана: «Письмо не на те писане, щоб його читати тілесними очима, але духовими. Його не повинно студіювати, його повинно пити як вино. Воно має символи, щоб могли ми міряти своє власне життя. І ми повинні міряти не кравецькою мірою, але своєю власною совістю» [2, с. 153].

І насамкінець згадаємо слова М. Драй-Хмари, який свого часу писав про те, що не розуміли творчості Лесі Українки: «Що сказати про наші часи? Чи доросли ми до розуміння тих скарбів ідейних та літературних, що залишила нам у спадщину Леся Українка?» [3]. Відповідь на це запитання кожен дослідник сформулює для себе сам.

Отже, історія нашої літератури доводить, що письменник в Україні – це не лише талант і покликання, а насамперед обов'язок, за якого людина добровільно, але кардинально змінює своє життя. І часто саме кінець життя митця стає характерним стимулом для його оцінки або, так би мовити, канонізації сучасниками, і, традиційно, майбутніми поколіннями. І зазвичай у цьому суперечливому процесі біографія переважає над творчістю.

Як іронічно зауважила Леся Українка: «У нас писатель, коли хоче, аби про нього більше говорили, то мусить умерти, тоді його з великим гуком поховують і почнуть писати по всіх усядах, що вся Україна плаче за своєю славною дитиною і т. ін.» [3, с. 518]. Можна без іронії стверджувати, що все сказане стосується й авторки цих слів. Смерть українського митця стає останньою і, очевидно, потрібною «складовою» його майбутнього канонічного образу.

Література

1. Денисюк І., Скрипка Т. Дворянське гніздо Косачів. Львів: Академічний експрес, 1999. 269 с.
2. Євшан М. Леся Українка. Критика. Літературознавство. Естетика. Київ : Основи, 1998.
3. Косач-Кривинюк О. Леся Українка. Хронологія життя і творчості. Луцьк: ВАТ Вол. обл. друк., 2006. 928 с.
4. Скупейко Л. Леся Українка: канони і стереотипи сприйняття. URL: <http://litakcent.com/2011/05/05/lesja-ukrajinka-kanony-i-stereotypy-sprynjattja> (дата звернення: 10.02.2021).

ЛЕСЯ УКРАЇНКА: З ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ

Євгенія Якуба,

Анна Тютіна,

здобувачки вищої освіти

ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка

Лесю Українку не випадково долучено не тільки до національного літературного пантеону, а й до так званого «тріо класиків», до якого належать також Тарас Шевченко й Іван Франко: *«Її постать неможливо було обійти. Скільки її не примениуй, а все одно її видно»* [2].

До осмислення життєвого і творчого шляху Лесі Українки зверталися українські дослідники, зокрема Астаф'єва О., Баган О., Луцій С., Міненко Л., Наєнко М., Онуфрієнко О., Погребенник В., Поліщук Я., Скрипка Т., Супронюк О., Фаріон І., Яблонська О.

Письменниця порушувала перед сучасниками вічні, важливі для України, проблеми: питання життя і смерті, боротьби чи покори, волі та незалежності, любові й ненависті, свободи творчості, бути чи не бути самостійній Україні, боротися за волю, чи скніти в ярмі [1].

Народилася Леся Українка в інтелігентній, дворянській родині Косачів-Драгоманових, отримала домашню освіту. Неабияке значення для неї мала європейська література. Вона володіла багатьма мовами: українською, польською, болгарською, давньогрецькою, латинською, німецькою, французькою, англійською та італійською, російською, що свідчило про її високий інтелектуальний рівень. Мати виховувала її як сильну людину, яка не мала права до надмірного виявлення своїх почуттів. «На кожную силу, має бути тільки твоя сила, тому щоб не плакати, я сміялась», – казала Леся.

Визначальний вплив на формування особистості письменниці справило її найближче оточення й коло спілкування, яке належало до тогочасної

української еліти, що плекала власну мову й культуру та відзначалася високим рівнем національної свідомості [2].

Перший вірш «Надія» Леся написала в 9 років. Писати почала через арешт тітки по батьковій лінії. З дитинства була надзвичайно обдарованою дитиною. У 6 років гарно вишивала, грала на фортепіано. У листі до Михайла Драгоманова Леся зізнавалася: «Мені часом здається, що з мене вийшов би далеко кращий музикант, ніж поет, та тільки біда, що натура утяла мені кепський жарт...»

Леся Українка була жорсткою у своїх висловлюваннях, але вона була дуже доброю та світлою до людей. Коли люди хворіли на тиф, то маленька Леся була за медсестру, доглядала їх. «Я не збираюсь віддавати життя за якусь абстрактну чиясь ідею. Я можу померти тільки задля своєї ідеї».

Трагічним коханням Лесі став Сергій Мержинський. Через його смерть світ побачив неперевершений твір «Одержима».

«Леся Українка – сама по собі текст, цілий роман. Ні. Леся Українка була аристократкою у найвищому сенсі слова. І вона була не самотньою в цьому плані, спілкувалася з багатьма діячами, своїми сучасниками – Агатангелом Кримським, Гнатом Хоткевичем, Василем Стефаником, Ольгою Кобилянською. З останньою її пов'язувала ідеальна дружба і комунікація» [2].

Твори Лесі Українки в суспільстві оцінювались як далекі від української проблематики, але насправді вони такими не були. П'єси і драматичні поеми Лесі Українки своїми сюжетами, темами і мотивами міцно пов'язані зі світовою історією, культурою, літературою і становлять визначне мистецьке явище у розвитку загальносвітового літературного процесу [3].

Учений-літературознавець Степан Тудор, проаналізувавши 20 драматичних творів Лесі Українки, зауважив, що 16 із них приводять читача в чужі землі. Саме тому творча спадщина Лесі Українки є полікультурною, тобто, наповненою сюжетами і образами, апробованими до неї в європейській літературі.

У творах Леся ніколи не оминала реального життя. Більше того, вона зображувала життя тодішніх українців, їхній побут і політичне становище.

Напевно, варто зазначити, що творчий і життєвий шлях митця є єдині, неподільні. Олена Онуфрієнко зазначала: «...митець потужно впливає на культурну добу, яка формує його, і яку певним чином формує він...» [4].

Велике значення творчість Лесі Українки посідає в історії української літератури. Саме вона збагатила українську поезію новими темами і мотивами, досконало володіючи різноманітними формами побудови віршованих і прозових творів.

Творчість Лесі Українки привертає увагу дослідників світових літератур. Її доробок перекладено майже в усіх країнах світу: Німеччині, Франції, Великобританії, США, Канаді, Чехії тощо.

Література

1. Супронюк О. Леся Українка та її творчість в книжкових та періодичних джерелах фонду відділу зарубіжної україніки Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. Тези Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації» (2020). URL : <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/1004>
2. Гундорова Т. Голос неслабкої. Леся Українка як жінка і класик. «Громадська хвиля» (спільний проєкт радіостанцій «UA:Українське радіо» і «Громадське радіо». URL : <http://www.nas.gov.ua/EN/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=3829>
3. Киричок П. Леся Українка і світова література. *Кримська світлиця*. 24 лютого 1996 року.
4. Онуфрієнко О. Творча та життєва біографія Лесі Українки в культурній спадщині: до питання вироблення методики її збереження та популяризації. URL : <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/22854/3/Onufrienko.pdf><https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/22854/3/Onufrienko.pdf>

ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ В ПОГЛЯДАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Олена Карловас,

старший викладач кафедри
української філології та журналістики;

Ольга Урбаліс,

здобувачка вищої освіти групи СОУМ-17д
СНУ ім. В.Даля

Дослідниця епістолярної спадщини Лесі Українки Г. Смирнова вважає, що Лесі Українці належить чимала роль у формуванні та розвитку національної свідомості українського народу, оскільки у своїх творах поетеса обґрунтовує й осмислює культурні, політичні, релігійні проблеми, що хвилюють людство з часу «пробудження» людської думки і до сьогодні [7, с. 51].

Лук'янчук Л. же констатує, що сучасникам Леся Українка відома насамперед як письменниця, перекладач, публіцист, мислитель і значно менше як активний громадський діяч, палкий патріот, плідний науковець й автор історичних досліджень. Різнобічна творча діяльність поетеси засвідчує надзвичайно широкий її світогляд [5, с. 325].

Під впливом М. Драгоманова Леся Українки зацікавилась політичним життям України, діяльністю радикальної партії, яку створили в Галичині 1890 р. І. Франко та М. Павлик, брала участь у виданні часопису «Народ». Особисте знайомство з М. Павликом, бесіди з ним про боротьбу інтелігенції Галичини з австро-угорським політичним режимом, яка проходила в дуже складній обстановці, про розвиток демократичної української літератури та культури справили на Лесю Українку незабутнє враження. «Тільки приїхавши і побачивши, як живуть тут люди, я зрозуміла краще галицькі справи і стосунки», – писала вона [4, с. 36].

Леся Українка вважала М. Павлика та І. Франка одними з найкращих друзів Галичини, про що свідчить її цитата: «вони роблять більш позитивної роботи в народі і ближче стоять до його потреб, ніж будь-яка партія Галичини» [4, с. 40].

У свою чергу, Леся Українка з великою повагою та розумінням ставилася до громадської журналістської діяльності свого старшого друга, поширювала на Україні редаговані ним журнали «Народ» і «Хлібороб», раділа, що ці видання здобувають щораз широкую аудиторію. Коли постала загроза закриття цих органів, Леся Українка звернулася до громадськості Наддніпрянщини зі зверненням, відомим зараз під умовною назвою «Лист до товаришів», у якому закликала підтримати журнали, що їх видавали М. Павлик та І. Франко: «Народ» при всіх своїх хибах (і тут не без нашої вини) є все-таки єдиний часопис на українській мові, де можлива одверта розмова про наші громадські питання та подавання фактів з життя нашого народу», а «коли загине «Хлібороб», то тим загальмується... праця над розбудженням... селянства в Галичині...». Як відомо, цей пристрасний виступ не було надруковано. Вперше він побачив світ 1956 р. [6, с. 221].

Принаймні і вважаючи Івана Франка своїм другом і, може навіть, наставником Леся Українка не змогла зійтись з ним у погляді на питання поступу національного руху в обох частинах України: у Галичині та Наддніпрянщині. Найвідоміші українські діячі були дуже відверті в своїх політичних думках, не зважаючи та не думаючи про наслідки, не поступалися своїх переконань, позицій щодо української політики. Суперечка (або як називають в історичній літературі – полеміка) почалася зі статті Івана Франка «З кінцем сезону» [9, с. 401–407], де він закликав усе свідоме громадянство до систематичної праці серед народу та різко розкритикував українських радикалів (до яких у той час близько стояла Леся Українка) за те, що вони надмірно зосередилися на абстрактному теоретизуванні, яке зрештою призвело до глибокого розриву між інтелігенцією та народом. Цією статтею він поставив

питання щодо правильної приналежності його до радикальної партії, висловлюючи народницькі погляди.

Це викликало велике обурення серед радикалів, наприклад у М. Ковалевського, який спонукав Леся Українку відповісти на критику своєю статтею «Не так тії вороги, як добрії люди», підписавши її незрозумілим криптонімом «Н. С. Ж.». Статтю-відповідь довго відкладали на друк, але М. Ковалевський, надаючи фінансову допомогу часопису «Життя і слово» все таки опублікував у III книзі «Життя і слово» за 1897 р. [2, с. 35]. Критика Лесі Українки була гострою, прямолінійною. Вона засуджувала Франка в недостовірності інформації, з його оцінкою радикального руху, протестує проти пропаганди серед народу, заявляє про різні можливості українських радикалів на Галичині та Наддніпрянщині, наголошувала, що у них спільна праця і що вони підтримували один одного в критичні часи.

Публікуючи статтю-відповідь Лесі Українки «Не так тії вороги, як добрії люди», Іван Франко також написав поряд свою відповідь під назвою «Коли не по конях, то хоч по оглоблях». Статтю І. Франко розпочав низкою спростувань, оскільки вважав, що Леся Українка як автор полеміки не цитує його дослівно, а вкладає в його уста такі речі, яких він не говорив. Його думки були уже не такі тверді як на початку дискусії, часто перегукувалися із твердженням письменниці. Але ж все одно Франко наголошував на про необхідність перейняти популяризацію як поляків, литовців... Головною думкою в статті залишилось те, що в українських радикалів має бути провадження національного руху серед звичайних робітників, селян.

Надалі Леся Українка не відповіла на статтю Івана Франка, чим і завершилася їх суперечка. Зокрема, Я. Горак вбачає навколо полеміки та після неї «натяки й недомовленості», «якийсь незрозумілий холод, якісь скриті образи, непорозуміння», твердить, що згодом у взаєминах І. Франка і Лесі Українки «настала довга і прикра перерва» [1, с. 140, 143, 146]. Хоча багато дослідників вважають це звичайною дискусією поміж українськими письменниками з різними політичними поглядами.

Вважати, що їх відносини змінились після гарячої полеміки дуже складно. Вони продовжували листуватися, допомагати один одному з опублікуванням, присвячували вірші, твори, статті. Два найвидатніших письменників української літератури створили дивовижне товаришування між собою. За словами Франка: «що талант її все міцніє, ставить собі все трудніші і ширші завдання» [8, с. 267]. А за свідченням К. Квітки Леся Українка «Франка дуже поважала і любила з ним розмовляти, вважаючи його за дуже інтересного, розумного і дотепного розмовника і дуже тямущого порадника. Переїздячи через Львів, завжди до нього заходила. Подивляла його розум, великі знання і незвичайну працьовитість... [3, с. 228–229].

Незважаючи на різні політичні погляди Лесі Українки та Івана Франка – вони є прикладом, як потрібно боротись за незалежність. Це незмінне і навічне. Філософія Лесі Українки зіграла велику роль у формуванні самосвідомості українського народу, в боротьбі з соціально-економічним, політичним і духовним гнобленням трудящих мас. Вона внесла значний внесок у скарбницю української філософської думки.

Література

1. Горак Я. Діалог: (до 125-річчя від дня народження Лесі Українки та 140-річчя від дня народження Івана Франка. *Дзвін*. 1996. № 2. С. 137–149.
2. Горинь В. Іван Франко і Леся Українка: відомий епізод «непорозуміння між своїми». Л. : Ін-т українознавства, 1998. 92 с.
3. Квітка К. На роковини смерті Лесі Українки. Климент Квітка. Спогади про Лесю Українку / Упоряд., вст. ст. і ком. А. І. Костенка. К. : Дніпро, 1971. С. 219–247.
4. Куликов М. Леся Українка – видатний український мислитель-революціонер / М. Куликов. Х.: Харківське книжкове видавництво, 1962. 243 с.
5. Лук'янчук Л. Формування історичних поглядів Лесі Українки. *Волинь філологічна: текст і контекст. Універсум Лесі Українки*: зб. наук. пр. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. Вип. 22. с. 325. URL: <https://volyntext.vnu.edu.ua/index.php/volyntext/issue/view/35>
6. Полек В. Дружба. *Вітчизна*. 1963. № 8. С. 220–221.

7. Смирнова Г. Філософсько-релігійознавчий аналіз драматургічної та епістолярної спадщини Лесі Українки: дис. канд. філос. наук. Г. Смирнова. К., 2003. 175 с.
8. Франко І. Зібрання творів: у 50-ти т. К. : Наук. думка, 1981. Т. 29. 664 с
9. Франко І. З кінцем року. *Житіє і слово*. 1896. № 6. С. 401–407.



Секція 2.

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ У ДОСЛІДЖЕННІ ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

УДК 21.161.2-6.09.

ТЕНДЕНЦІЇ МОДИ В ЕПІСТОЛЯРІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Валерія Пустовіт,

д. філол. н., проф. кафедри
української філології та журналістики

СНУ ім. В. Даля

*Смуток мене одягає чорним важким оксамитом,
Тільки й скрашає жалобу жалю кривавий рубін.*

Із розвитком суспільства людина прагнула виразити єство через одяг. Якщо наші давні пращури із втратою захисного шару шкіри змушені були одягатися в шкури тварин, то населення землі використовувало одяг не лише як захисний варіант, а й вираження естетичного смаку та належності до певного прошарку в ієрархії станів.

Мода є віддзеркаленням епохи, настроїв соціуму, рівня їх матеріального достатку й естетичного смаку. Звідси і комплексний феномен моди, що дозволяє проводити дослідження в межах не лише соціології, психології та культурології, а й національної літератури.

У контексті означеної нами проблеми дослідженням феномену національного костюму, модних тенденцій у літературі займалися, зокрема,

К. Антонович, О. Косміна, Н. Наумова, Т. Ніколаєва, М.Олійник, Н. Павлик та інші.

Саме поняття «мода» походить від латин. «modus» – міра, спосіб, образ, і означає панування певного правила в будь-якій галузі життя, а в одязі – естетичного стилю» [3, с. 552]. Бажання красиво одягатися було провідним у виборі одягу, який одразу мав на меті різне призначення – побутовий, для щоденного носіння та святковий – для урочистих заходів, зокрема недільної служби.

Археологічні розкопки підтверджують, що національний костюм з'явився уже в часи Київської Русі з чіткими регіональними відмінностями, які позначені у застосуванні орнаментів та прикрас. Про красу та самобутність українського одягу дуже точно сказав Ілля Рєпін, порівнявши українок з парижанками: «Тільки малоросіянки та парижанки вміють одягатися зі смаком! Ви не повірите, як чарівно одягаються дівчата, парубки теж спритно: ... це дійсно народний, зручний і граціозний костюм. А які дукати, моністи, головні убори, квіти! А які обличчя! А яка мова! Просто краса, краса і краса!» [2].

Для українців національний одяг завжди виступав оберегом, що позначено у народно-поетичній спадщині, це стосується і кольору сорочки. Це своєрідна візитівка нації в усі часи, пригадаймо описи костюму княжої доби, гетьманства, козацтва, що відображено в художній прозі. Однак у всьому світі впізнають українців за вишиванками. Є припущення, що вже у добу палеоліту існувала вишита сорочка. Справжнє мистецтво, віра і любов утілені в узорах вишивки, які закодовані побажання здоров'я, любові, щастя й довголіття. Цілком слушною видається цитата Іванки Стеф'юк: «Народний одяг як маркер рідності, як вияв шляхетності і як спосіб підкреслити неповторність свого образу, запам'ятатися – все це можна відчитати з промовистих світлин української інтелігенції у вишитих сорочках» [4]. Г. Григор'єв, придбавши фотографії українських діячів, серед яких була світлина Б. Грінченка в вишиванці, дійшов висновку, «що зовнішній вигляд видатної людини завжди відбиває його внутрішню суть» [1, с. 203].

Нами не випадково обрано для аналізу письменницький епістолярій, по-перше, листи – це фіксація історії життя й побуту адресат-адресант, їх емоції, які були під час написання звернення, по-друге, письменники – творчі натури, яким потрібно естетичне задоволення, яке вони отримували від споглядання красивих краєвидів під час мандрів, смакування вишуканими стравами, дружнього спілкування, закоханості й звичайно, красивого одягу.

Родина Лесі Українки не лише своєю націєтворчою, просвітницькою діяльністю говорили про свою приналежність до українства, а й національним вбранням. На більшості світлин діти й батьки завжди були у вишиванках і ставлення до неї було шанобливим.

Захоплення українською вишивкою та збирання українських узорів Оленою Пчілкою стало поштовхом до створення наукової розвідки, яка містила зразки вишивок, схеми для сорочок тощо. Видання користувалося попитом, мало кілька перевидань, а найголовніше – привернуло увагу Лесі й Михайла, які цікавилися захопленням матері й самі долучилися до вишивання.

У Криму Леся Українка перебувала на віллі вірменського лікаря Мартироса Сергійовича Дерижанова, професійне спілкування переросло в дружбу зі всією родиною. На знак вдячності й пошани до родини, письменниця просила маму вислати подарунки: «... пришли сюди XII шумку Завадського (ту, що Уксус грає), я б хотіла подарувати її пані Дерижановій, а крім того, може, трапиться той чоловік, що продає срібні подільські вишиванки, то купи їх (самих сріблом шитих, без шовку і золота) на одну мужеську сорочку і пришли її, коли можна, пошиту» [5, с. 27]. Леся хотіла подарувати її лікареві, й догодила, адже це був витвір мистецтва.

Незважаючи на хворобливий стан, слідувала моді й Леся Українка. З огляду на часті переїзди, вона змушена була обирати зручний для подорожей одяг, який легко можна було міняти. Перебуваючи на операції в Берліні, здійснила похід до всесвітньо відомого універмага А. Вертгейма, де придбала речі, які є ілюстрацією і стану промисловості, і тенденцій моди помежів'я століть. Так, у листі до матері сповіщала про покупки: «дві спідниці нижні,

накидку, літню довгу блузу, одну блузку, а то ще куплю скільки блузок і може ціле літнє плаття. Шляпу тим часом маю простішу, а гарну куплю тоді, як буду вільніша в рухах» [5, с. 131]. Яким же було розчарування, коли після операції треба було вдягатися в зручний одяг: «Всякі «проби» показали, що для щоденного убрання мені можуть служити тільки довгі блузи (Morgengroeske. – халати чи ранкова сукня), бо всякі спідниці, ліфи і навіть блузки при апараті невідгодні, бо при ньому ні станіка, ні корсета не можна толком надіть (пояс у ньому дуже широкий, т.е. високо підходить), так на годину-дві, для гуляння можна вбратись, але сидіть, а надто лежать дома таки найвигідніше im Morgenkleide» [5, с. 137]. У цьому ж листі Леся Українка зазначає ціни, одне плаття коштує 8, друге – 5, 5 марок, а вовняне 11, наголошує на складнощі у виборі блузок, зважаючи на свій стан, бо за останніми модними віяннями блузи «все або англійські (з стоячими комірами крохм[альними]), або на підшевні і рощитані на дуже великих німок»» [5, с. 138].

Про рівень розвитку виробництва тканин в Італії можна дізнатися з листів Лесі Українки, цікавим є такий факт, не можна було везти тканини рулонами, а лише у виробках, тому тітка Єля увесь час щось шила. Різноманітність матерії неймовірна, ціна недорога: «се зроблено так, як гафти для білизни, тільки на цвітному батисті (рожевому, блакитному, ліловому і т.д.)» [5, с. 375].

Проведений аналіз довів, що українська культура мала потужний національний елемент у вбранні, письменники, зокрема Леся Українка, незважаючи на хворобу, цікавилися модними тенденціями, вміла й любила красиво одягатися. Епістолярій мисткині свідчить про розвиток промисловості, технологій обробки тканин і моду того часу.

Література

1. Григор'єв Г. У старому Києві. Спогади. Київ, 1961.
2. Зовнішність, одяг та побутове життя українців 100 років тому. Український Фейсбук. URL: <https://l.facebook.com/l.php?u> Назва з екрана. Дата публікації: 16.04.2018. Дата перегляду: 30.01.2021.

3. Словник термінів українського одягу URL:
http://odyag.ukrsov.kiev.ua/6/asset_publisher/Y8ny/content/id/20829 .
4. Стеф'юк І. Сорочка як гонор і сорочка як знак. Скриня характерника Пацюка. URL:
[facebook.com/patsiuk.kharakternyk](https://www.facebook.com/patsiuk.kharakternyk) Дата публікації: 21.05.2020. Дата перегляду:
30.01.2021.
5. Леся Українка. Листи: 1898-1902. Упоряд. Прокіп (Савчук) В.А. Комора, 2017. – 544 с.

ФРАЗЕМІКА КАЗКИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ „БІДА НАВЧИТЬ”

Ірина Глуховцева,

к. філол. н., доцентка кафедри
української філології та журналістики
СНУ ім. В. Даля

У сучасній українській періодиці ім'я Лесі Українки зараховують до найвідоміших жінок України. Письменницю, справжнє ім'я якої Лариса Петрівна Косач, знає увесь світ. Її життя є прикладом боротьби з незгодами долі, бо вона змалечку була змушена не підкорятися страшній хворобі – туберкульозу кісток. І саме це навчило її цінувати життя, насолоджуватися кожною його миттю. Письменниця прагнула встигнути якнайбільше, щоб залишити після себе значну літературну спадщину. Вона боролася до останнього і навіть на лікарняному ліжку не припиняла творити. Велику кількість творів написала вона для дорослих. Але не забула й про дітей, бо дуже їх любила. Зростала поетеса у великій, дружній і працьовитій родині. Мала двох братів і три сестри. Та не лише для рідних писала Леся Українка казки, вірші й поеми. Вона дбала, щоб усі діти мали, що читати.

Фразеологічні одиниці в художній практиці митців виконують найрізноманітніші функції. У творах для дітей і про дітей вони зазвичай стають засобом створення гумору: „Якщо сатира своїм об'єктом висміювання обирає переважно вади суспільного ладу і соціальних відносин, то гумор – людські недоліки і гротескні ситуації, – підкреслює О. Тодор. – Тому мовностилістичні засоби сатири націлені на вживання слів правового чи суспільно-політичного лексикону, а для гумору властиві елементи розмовно-побутової мови з її регіоналізмами, архаїзмами тощо” [3]. Відомо також, що фраземіка виконує характерологічну, ідентифікуючу та прагматичну функцію. „Фразеологічні одиниці в мовленні Лесі Українки відображають мовну картину світу в

національних образах, у яких внутрішня семантика символізується й виражає оцінки почуттів, стану природи, явищ внутрішнього світу, творчої уяви письменниці тощо. Її фраземіка впливає на розвиток мови, становлення норм, формування національних традицій культуромовної особистості” [2, с. 146].

Завдання розвідки вбачаємо в тому, щоб охарактеризувати фразеологію казки Лесі Українки „Біда навчить” в лінгвостилістичному аспекті, виявивши найбільш уживані стійкі сполучення слів.

У казці „Біда навчить”, яка розрахована на дітей молодшого шкільного віку, авторка використала більше 18 стійких сполучень слів та близько 5 паремій, які дозволяють більш експресивно охарактеризувати ситуацію мовлення, саму дію й обставини, за яких вона відбувається, що загалом вияскравлює й конкретизує особливості поведінки головного героя казки – Горобця.

Твір є повчальним, у ньому йдеться про дурненького Горобчика, який навчався розуму в дорослих. *Мудрим ніхто не вродився, а навчився* – головна думка казки. Тому Горобчик прагне навчитися й стати розумним. Казка закликає до наполегливого самостійного навчання, адже кожен сам повинен здобувати собі знання.

Виходячи з прагматичних намірів авторки казки – викликати бажання вчитися, бути мудрим і потрібним для суспільства, знайти себе в цьому житті, - Леся Українка використовує стійкі сполучення слів морального субкоду, репрезентантами яких є лексеми з абстрактним значенням, що вжиті у функції образних конкретизаторів цих фразеологічних одиниць. Відповідно до народних уявлень, лексеми *життя*, *біда* асоціюються з певними труднощами, які молода людина має перебороти, щоб стати розумним, готовим до життєвих незгод.

Починаючи з назви казки („*Біда навчить*”), поетеса намагається на прикладі Горобчика довести, що життєві випробування загартовують, а життєвий досвід збагачує: *А він, було, тільки голівкою кивне. „Біда навчила!”* – каже [БН, с. 16]. Тому фразему *біда навчить* відносимо до центральних

мовностилістичних засобів аналізованої казки, які висловлюють головну думку твору. Письменниця уводить у склад фраземи лексему *біда*, хоч у літературному вжитку закріпився вислів *життя навчить* ‘хто-небудь на практиці зробить висновки, як треба діяти’ [ФС I, с. 295], який ми вважаємо варіантом до аналізованого. Зважаючи на те, в усному мовленні досить поширеним є прислів’я *Біда навчить, як на світі жити*, вважаємо, що авторка казки навмисне використовує скорочений варіант стійкого сполучення слів, щоб читач сам домислював його закінчення. Цей своєрідний натяк письменниці сприяє креативності читачів.

Найбільшою частотою вживання у казці „Біда навчить” позначена фразема *навчити розуму*, яку поетеса використовує як композиційний повтор при створенні сюжетної лінії. Отож вислів *навчити розуму* ‘виховувати кого-небудь на основі законів справедливості, відповідно до усталених правил та звичаїв’ [ФС I, с. 521] виконує в казці текстотворчу функцію, бо є основою „мультиплікації”, тобто більш ніж дворазового повторення фрази у сюжеті казки.

Лексема *розум* ‘здатність людини мислити, відображати і пізнавати об’єктивну дійсність, певний склад, характер мислення, загальний інтелектуальний розвиток, рівень пізнання, знань кого-небудь’ [ВТССУМ, с. 1268] як образний конкретизатор і визначник аналізованої фраземи за значенням багато в чому перетинається з поняттям *мудрість* (*мудрий/розумний* на протигагу *дурний/дурень*) [1, с. 508], що й спостерігаємо у висловах: *Чужий горобчик розсердився за таку мову. – Вчи своїх дурних курчат розуму, а з мене й мого розуму досить! – підскочив, тріпнув крильцем, цвірінькнув та й геть полетів* [БН, с. 5], *От він до зозулі: – Тіточко, що я вас прошитиму! Навчіть мене розуму! У вас же нема своїх дітей; а то курки просив, то вона каже, що в неї й так багато клопоту* [БН, с. 7], *От не мала б роботи, чужих дітей розуму вчити! Се не моє діло!* [БН, с. 7], *Бачить він: сидить на ріллі тава і сумує. От він до неї: – Дядино, чого ви так зажурились? – Чи не можете, дядиночко, мене розуму навчити?* [БН, с. 9], *Звернувся до сови: – Я хотів би вас просити,*

вибачайте ласкаво, чи не могли б ви мене **розуму навчити**? Адже ви такі мудрі... [БН, с. 10], *Та я дуже радий, як зо мною. Я б вас просив, моя панно (сорока), щоб ви мене **розуму навчили*** [БН, с. 12], **Навчіть мене розуму!** – звернувся він просто до крука [БН, с. 12], „Які ви, пане сусідоньку, мудрі! І де ви того **розуму навчилися**?” – питають, було, його [БН, с. 16].

Номен **розум** входить до складу фраземи, якою позначене зростання молоді людини, що поволі набирається мудрості: *От і почав наш горобчик **до розуму приходити** – годі сваритися!* [БН, с. 14], **добиратися до розуму** ‘зростаючи, ставати розумним, розсудливим’ [ФС I, с. 253]. Щоб підкреслити важливість мудрого ставлення до простих речей, авторка казки уживає фразему **розум на дорозі не валяється** (**Розум, молодче, по дорозі не валяється**, – мовив поважно крук, – не так-то його легко знайти! [БН, с. 14]; **на дорозі не валяється** ‘має неабияку вартість, позитивні якості, високо цінується; може стати в пригоді, бути потрібним для чого-небудь’ [ФС I, с. 66]), що відповідає прагматичним засадам автора казки – довести дітям важливість мудрої поведінки.

Замінником згаданої лексеми в казці є поняття ум ‘те саме, що розум’ [ВТССУМ, с. 1505], що входить до складу подібної за значенням фраземи **довести до ума** ‘виховувати, ростити (про дітей); наставляти, навчати, повчати кого-небудь; упорядковувати щось, здійснювати якусь роботу на належному рівні’ [ФС I, с. 256], яка все ж має свої відтінки значення: *Вибачай, серденько! Маю я й без тебе клопоту доволі, – он своїх діточок чималенько, поки-то всіх **до ума довести!** Шукай собі інших учителів! – та й пішла собі в курник* [БН, с. 7].

До морального субкоду відносимо й фразему **взяти в добру науку** (*Нікому було вас бити та вчити! Якби вас хто **взяв у добру науку**, то, може б, з вас птахи були!..* [БН, с. 5]), що в загальномовному словнику зафіксована як **у науку** ‘для застереження від прикрих помилок у майбутньому або щоб провчити кого-небудь’ [ФС I, с. 537].

Образним конкретизатором фразем морального культурного субкоду є також лексема *глузд* ‘те саме, що розум; розумний; зміст чого-небудь; рація; сенс’ [ВТССУМ, с. 246]: *З великого розуму не тяжко й з глузду зсунутись; ти ось поговори зо мною, то я тебе навчу, як і без розуму прожити... – і заскреготала сорока, та що далі, то все хутчіш та дрібніш...* [БН, с. 12]; див.: *з глузду з’їхати* ‘збожеволіти, стати дурним’ [ФС I, с. 336].

У казці письменниці використала низку прислів’їв, складовою частиною яких є лексеми *розум, мудрий, наука* на противагу словам *дурний, дурень*, а також лексем *біда, клопіт*: *А я тобі от що скажу: поки біди не знатимеш, то й розуму не матимеш. От тобі моя наука* [БН, с. 14]: – *Не на те я мудра, щоб дурнів розуму навчати! Хто дурнем вродився, той дурнем і згине. Тікай-но ти, а то я голоод-на!* – гукнула сова та як засвітить очима... [БН, с. 10]; *А я тобі от що скажу, – відповіла зозуля, – як у мене свого клопоту нема, то чужого я й сама не хочу! От не мала б роботи, чужих дітей розуму вчити! Се не моє діло!* [БН, с. 7]; *По дворі ходить курка за курчатами, квокче та промовляє: – Дурні бились, а розумні пожилились, дурні бились, а розумні пожилились!* [БН, с. 5]; *А нащо тобі, мій молодчику, розум? Без розуму легше в світі жити та таки й веселіше!* [БН, с. 12].

На периферії фраземіки твору знаходяться вислови *світ за очі* ‘не вибираючи шляху, куди завгодно; невідому куди, у безвість’ [ФС II, с. 784] (*Горобчик миттю як схопиться, полетів світ за очі, дець у гущавину заховався та там і проспав аж до самого ранку* [БН, с. 10]); *на очі навертатися* ‘з’являтися перед ким-небудь, зустрічатися, бачитися; бути помітним, на видноті, виразно виявлятися, поставати перед ким-небудь; знаджувати’ [ФС II, с. 683] (*Нічого він не тямив: ані гніздечка звити, ані зерна доброго знайти, – де сяде, там і засне; що на очі навернеться, те і з’їсть* [БН, с. 3]) та ін.

Особливу конотацію створюють лайливі фраземи, які вносять природний колорит у спілкування птахів: *Аби ти була жива, а за мене не турбуйся!* – відрізав горобець і полетів геть [БН, с. 7], *щоб ти живий був* ‘уживають для вираження легкого осуду, незадоволення, непогодженості з чимсь, здивування і

таке інше' [ФС II, с. 881]; *А бодай тобі заціпило, скреготухо!* – крикнув горобчик [БН, с. 12], *бодай тобі заціпило* 'уживають для вираження незадоволення чиймись гучними розмовами, шумом і т. ін., як побажання втратити здатність говорити' [ФС I, с. 321]; *Ото і лушить! Цур тобі!* – та скоріш від неї геть [БН, с. 12], *цур тобі* 'уживають для вираження незадоволення ким-, чим-небудь, несхвалення чогось з побажання позбутися когось, чогось, не мати з ним справи' [ФС II, с. 942].

Отже, у казці, що вчить дітей прагнути до знань, набиратися мудрості, бути толерантним до інших, долати труднощі, старанно працювати, стати прикладом для інших, серед стилістичних засобів центральну позицію займають фразеологізми морального культурного субкоду, усталені в усному народному мовленні, які можна розглядати як культурні константи українського народу. У цих фраземах якнайповніше простежено українську ментальність: особливості міжособистісних стосунків, соціальну характеристику людини, ставлення до справжніх та фальшивих духовних цінностей.

Література

1. Жайворонок В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
2. Мацюк З., Фенко М. Фраземіка в контексті епістолярію Лесі Українки. *Лінгвістичні студії*. Вип. 1. Полтава, 2014. С. 146–153.
3. Тодор О. Як підпустити шваба, щоб не спіймали на штуці? (синоніміка діалектних фразеологізмів у сатиричних і гумористичних творах Івана Франка. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine66-67-5.pdf>

Джерела

БН – Українка Леся **Біда навчить** : казка. Київ : Веселка. 1988. 17 с.

ВТССУМ – Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2005. 1728 с.

ФС – Фразеологічний словник української мови / уклад. : В. М. Білоноженко та ін. Київ : Наукова думка, 1993. 984 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЛІРИЧНОГО СТИЛЮ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Вікторія Черняк,

здобувачка вищої освіти

ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка

«Довго щирими сими словами

До людей промовлятиму я...»

Леся Українка

«Від часу Шевченкового «Поховайте та вставайте, кайдани порвіте» Україна не чула такого сильного, гарячого й поетичного слова, як із уст сеї слабосилої хворої дівчини» (І. Франко) [1, с. 254].

Становлення творчої індивідуальності поетеси відбувалося інтенсивно. Оцінюючи першу книжку Лесі Українки, Франко назвав її найважливішим здобутком нашої літератури того року [1, с. 254]. Вона виділялася на літературному полі громадянськими мотивами, оптимістичним звучанням, ритмічними пошуками. Новаторство Лесі Українки виявилось не тільки в розриві з анахронічними традиціями побутово-етнографічної драматургії, а й в інтенсивному опрацюванні жанру драматичної поеми [2].

Дуже важливе місце в творчості поетеси посідає твір, написаний влітку 1911 року за дванадцять днів. Авторка назвала його драмою-феєрією «Лісова пісня», тобто драмою, у якій відбуваються незвичайні, неймовірні перетворення, у якій поряд з людьми діють постаті, створені їхньою уявою.

Немає потреби доводити, яке велике значення для формування суспільних ідеалів людей мають патріотичні погляди та переконання Лесі Українки. Тому правильне й глибоке розкриття їх є одним з найвідповідальніших етапів під час вивчення життя і творчості поетеси. Їх треба ставити в центрі уваги не тільки під час характеристики її переконань та ідеалів, але й під час аналізу творів авторки, бо кожен із них є часткою світогляду [3].

Полум'яна патріотка, поетеса завжди жаждала «огнистого слова, палкого». Художнє слово було для Лесі Українки виточене з твердої криці іскристою зброєю, вістрям своїм поверненим на катів. Поетеса створила образ слова, гострого, як меч, заявила, що її слово – є єдиною зброєю, яка в руках невідомих братів стане «кращим мечем на катів» (« Слово, чому ти не твердая криця») [3].

Під час аналізу творів Лесі Українки варто зацентувати увагу на емоційному освоєнні кожного твору як цілого або, як кажуть філософи, етапу конкретного споглядання, під час якого почуття, переживання, асоціативне мислення читачів у сукупності створити конкретну емоційну основу, що стане міцним підґрунтям для поглибленого осмислення кожного твору.

Поезія Лесі Українки характеризується тим, що в лірику вона вносить елемент оповіді, і такий виклад матеріалу надає перевагу авторові у вираженні задуму: з'являється багатоплановість, різне бачення об'єкта зображення підсилює головну ідею. Завдяки зазначеним засобам досягається не властива ліричному роду письма епічність, широта, об'ємність. Вірші циклу в сукупності відтворюють ніби рухливу панораму, значно ширшу сюжетну картину, ніж це можливо досягнути тільки один твір [4].

У поезіях Лесі нерідко бринить крицевість, однак було б спрощенням уявляти собі й поетесу кутою з суцільної криці, такою, що не знала вагань, сумнівів, хвилин душевного сум'яття чи найтяжчого відчаю, – сама поезія Лесі Українки говорить, скільки глибоких драм розтерзувало її тонку і вразливу душу, відомо, яким нещадним було до неї життя, «де щастя і горе так божевільно сплелись...» [5]. При всій витонченості й ранливості натури зусиллям волі, думки й доброти піднялася вона над своїм болем, зуміла почути інших і, перейнявшись гірким становищем свого народу, дійшла такої внутрішньої згоди з ним. Кожен смуток її, і жаль, і сарказм, сама інтонація міцного Лесиного рядка, відтворюючи особисте, водночас набували й народного звучання [5].

Новаторство поезій Лесі Українки інколи пояснювалось деякими критиками (а дехто наголошує на цьому і нині) впливом парнасців. Безперечно,

у своїй творчості вона спиралась на досвід і французьких парнасців, з якими спільним було дбання про поетичну мову і форму, звернення до античних образів, проте в Лесі Українки це не ставало самоціллю, не було відходом від дійсності і політичної боротьби. Навпаки, її захоплювали «новітні французькі письменці», у яких неоромантичний стиль доходив «до гармонії ідеалу з життєвою правдою». Вона постійно відстоювала й утверджувала дієвість художнього слова в суспільному житті, була справжньою мисткинею [6].

У кращих віршах збірки «На крилах пісень» уповні виявилась притаманна поетесі виняткова суспільна чутливість, вміння знайти й образно висловити суспільні ідеї й тенденції доби. У поезіях «Contra spem spero!», «Мій шлях», «Всі наші сльози тугою палкою...», «Досвітні огні» знайшли вираз настрою молодого покоління. Особливої популярності уже невдовзі після виходу збірки набув вірш «Досвітні огні». Заголовок, як і алегоричні образи твору, був удалим, новаторським для свого часу художнім відкриттям. Він був винесений у заголовок періодичного альманаху української поезії для масового читача.

Отже, творчість поетеси збагатила український народ, допомогла змінити світогляд та забезпечити майбутній розвиток нації. Леся Українка зробила вагомий внесок у розвиток української літератури.

Література

1. Франко І. Леся Українка. Збір. творів: У 50 т. К. : Наукова думка, 1981. Т. 31. С. 254.
2. Шепель Ю. О. Особливості перекладу драми-феєрії «Лісова Пісня» з української мови російською. URL : http://www.confcontact.com/2013-alyans-nauk/fl3_shepel.htm
3. Крупій А.О. Формування моральних принципів та ідеалів у старшокласників при вивченні творів Лесі Українки. URL : https://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/42314/
4. Бібліотека української літератури. Ліричний цикл як принцип komponування поезій Лесі Українки. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/tvory/printit.php?tid=9422>
5. Гончар О.Т. Наша Леся. URL : http://ukrlit.org/honchar_oles_terentiiiovych/nasha_lesia
6. Агеева В. Поетеса зламу тисячоліть. Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації. К., 2001. 264 с.

ФІТОНОМЕНИ У ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Світлана Видиш,

здобувачка вищої освіти групи СОУМ-19д

СНУ ім. В. Даля

Назви рослин, – фітономени, охоплюючи величезний лексичний пласт, є вагомою і своєрідною ланкою кожної мови, оскільки вони відбивають давні знання людини про рослинний світ. Сюди належить і вся сукупність народних назв, серед яких чимало діалектизмів, і наукова ботанічна номенклатура, тобто система нормативних назв рослин. Ті й ті досить тісно пов'язані, оскільки номенклатура часто формується власне на базі народних назв шляхом пристосування їх до принципу бінарності (двослів'я) [5].

У науковій літературі, крім фітономенів, виділяють фітоніми, які, за визначенням Шестакової С., є власним іменем одиначної унікальної у своєму роді будь-якої рослини [7, с. 45]. Індивідуальні знання символіки фітономенів і фітонімів формуються переважно на підсвідомому рівні під впливом міфів, легенд, народних пісень, фразеологізмів, звичаїв, обрядів, ритуалів, а також літературних творів.

Особливості репрезентації назв на позначення одиниць рослинного світу в художньому тексті як складному комплексному явищі, становлять науковий інтерес вже не одне десятиліття. Лексику, що номінує рослини, в сучасній лінгвістиці розглядають у різних аспектах: як об'єкт для вивчення явищ семантичної мотивації (Л. Колесникова, Д. Уманець, М. Фещенко, А. Шамота), як семантико-словотвірна одиниця (С. Адаменко, А. Капська, Л. Симоненко), як компонент художньо-виражальних засобів (Л. Андрієнко, Н. Варич, В. Калашник, І. Коломієць), як засіб образотворення (Т. Беценко, О. Нечитайло, Л. Ставицька) [6].

Мета розвідки – реалізувати опис фітономенів, наявних у творах Лесі Українки (збірки: „На крилах пісень”, „Думи і мрії”, „Поза збірками”, „Відгуки”), як засобів символічного бачення явищ дійсності.

У творах Лесі Українки образотворчу функцію виконують найменування рослинного світу різних лексико-семантичних груп. До першої підгрупи „Назви дерев та кущів” відносимо передусім флорономен *калина*, що в багатьох текстах є символом вогню, сонця; неперервності життя, роду українців; України, батьківщини; дівочої чистоти й краси; вічної любові, кохання, вірності; гармонії життя та природи; материнства; плодючості; символ нескореності та стійкості; українського козацтва; незрадливої світлої пам’яті; єдності нації; потягу до своїх традицій, звичаїв [4]. У творах Лесі Українки лексема *калина* символізує дівчину, що пережила розлуку з дорогою людиною чи перетворилася на калину на могилі коханого. Не випадково, її часто висаджували на могилах неодружених дівчат та хлопців. Цвітом або кетягами калини обвивали домовину. І все ж кущ калини не був символом смерті. Навпаки, посаджена в головах калина символізувала продовження життя, світлу пам’ять про людину: *Ой, коли ж ти справді вірная дівчина, // Буде з тебе на могилі хороша калина* [3, с. 272], *Шуміла калина листом зелененьким: // „Ой, що ж се я німа стою над моїм миленьким?”* [3, с. 272]; *Ой, так не затужить і рідная ненька, // Як ти, моя калинонько, моя жалібненька...* [3, с. 272]; *Ой, ще ж над миленьким не зросла й травиця, // Як вже стала калиною мила жалібниця* [3, с. 272]; *Чия то могила в полі при дорозі, // Що над нею калинонька цвіте на морозі, // Що на тій калині листя кучеряві // А між цвітом білесеньким ягідки криваві* [3, с. 272].

Лексема *виноград* – символ щастя, веселощів, життєвої ниви й краси новоствореної родини [1, с. 86], але в поетеси – це спогади про сонячне і тепле місце, і водночас про власне нещастя: *У темряві та в винограднім листі // Таємно плеще тихий водограй* [3, с. 107], *Де виноград в долині зеленіє, // Де грає сонця проміння кохане* [3, с. 99].

Найменування *вишня* – символ дівчини-нареченої, символ життя: *Раді б вишню з'їсти // Та високо лізти* [3, с. 227]. „*Ой вишеньки-черешеньки, // Червонії, спілі, // Чого ж бо ви так високо // Виросли на гіллі!*” [3, с. 227]; тоді як флорономен *яблуня* символізує дерево життя, кохання і радість, безсмертя та вічну молодість. У своїй поезії „Давня весна” Леся Українка висловлює сподівання на краще майбутнє, на одужання, на нову весну у своєму житті: *Ні, не забула! У вікно до мене // Заглянули від яблуні гілки, // Замиготіло листячко зелене, // Посипались білесенькі квітки* [3, с. 121].

Лексема *тополя* – символ стрункости, дівочої краси, а також жіночого й дівочого суму, їхньої самотності – у поезії вжита для зображення краси Бахчисараю, підкреслення давньої його історії: *І верховіттям тонкії тополі // Кивають стиха, шепотять поволі, Про давні часи згадують вони* [3, с. 107].

Слово-символ *каштан* Леся Українка використовує для зображення весни: *Сиділи ми в садку, там саме зацвітало, // І сипався з каштанів білий цвіт* [3, с. 186], *Чи цвітуть каштани в гаю? // Чи потоки грають шумом?* [3, с. 299]. Назва *смерека*, яку зазвичай співвідносять з символом Карпат; деревом життя, роду, у поезії „Ой піду я в бір темненький...” Леся Українка використовує для створення образу нового життя, яке почнеться після того, як зникнуть попередні страхи, сумніви: *Гей, піду я в ті зелені гори, // де смереки гомонять високі* [3, с. 201]. *Ой піду я в бір темненький, там суха смерека, // як розпалю ясну ватру, видно всім здалека* [3, с. 203], *Запалала при смереці смолова ялиця: // горить моя досадонька, мов сухая глиця* [3, с. 203].

Другу підгрупу фітономенів репрезентують назви лікарських рослин. До неї, на нашу думку, можна зарахувати номени: *кропива*, що у народній культурі є оберегом, а також наділена лихою силою, адже, за повір'ям, співвідноситься з „чужим” світом [1, с. 316]. У поезії Лесі Українки кропива виросла на могилі козака, бо не було кому турбуватися про нього: *Де полягла козацька голова думлива, // Виріс там будяк колючий та глуха кропива* [3, с. 97]. Лексема *любисток* – оберіг хати, обійстя, ланів та садів, повіток, криниць, річок, сіножатей, гаїв та дібров; символ любові, злагоди (якщо купати хлопця в

любистку – будуть дівчата любити; якщо дівчину – будуть любити хлопці) символізує весну, яка, незважаючи на всі примхи погоди, завжди переможе: *Як бідну первістку, // Дочасну, морози поб'ють // І кущик любистку // Холоднії роси полють, – // Не плач, моя роже, // Весна переможе!* [3, с. 114]. Полин як символ печалі, гіркої людської долі, незгод у житті поетеса використовує для зображення важкої дороги: *Тільки терни, будяки та полин товаришили нам у дорозі, // Потім не стало і їх* [3, с. 158].

Цікавим є образ ломикаменю, що символізує боротьбу проти одвічного зла: *Квітку ту вчені люди зовуть Saxifraga, // Нам, поетам, годиться назвати її ломикамінь // І шанувать її більше від тишого лавра* [3, с. 158]. Поетеса використовує прозору внутрішню форми й іменника ломикамінь, і також назви *горицвіт*, щоб висловити надію на перемогу в боротьбі: *Нам не раз крізь волосся світила зоря, // мов горицвіт у темному листі* [3, с. 199].

Третя підгрупа найменувань має назву „Дикорослі рослини”, до якої відносимо такі флорономени: *будяк* (за повір'ями, у будяках водиться нечиста сила). У поезіях І. Франка цей іменник є символом витривалості, настирливості, у Є. Маланюка, навпаки, – занедбаності, руїни [1, с. 57]. У поезії Лесі Українки ця символіка наче сплелася воєдино, бо будяки виступають тими „товаришами”, які трапляються там, де нікого немає. Це такі собі володарі будь-якої місцини, які здатні будь-де прижитися: *Тільки терни, будяки та полин товаришили нам у дорозі, // Потім не стало і їх* [3, с. 158].

Слово-символ *волошка* зазвичай функціонує в текстах про щасливе життя, молодість, красу, скромність і простоту, доброту, ніжність, чистоту: *А в пшениці то мак, то волошки // закрасили б роботоньку трошки* [3, с. 202]. *Мак* – символ сонця, пишної краси, волі, гордості, оберегу від нечистої сили; а також хлопця-козака, крові, смерті. У поезії Лесі Українки „Ой, здається – не журюся...” – це символ зайвої даремної тривоги: *Ой кину я ту досаду геть на бездоріжжя, // зійшла моя досадонька, як мак серед збіжжя* [3, с. 203], *А в пшениці то мак, то волошки // закрасили б роботоньку трошки* [3, с. 202].

Лексема *пролісок* – провісник весни (той, що знайшов на Благовіщення пролісок, „матиме щастя”; тому його кладуть у миску з водою, а потім умиваються „на красу” [1, с. 486]) - у поезії Лесі Українки – це символ чистоти, простоти й волі: *Дівчина запрагнула рясту дрібного, // Їй проліски снилися ясні* [3, с. 70], *„Ні, пролісків треба мені!”* [3, с. 70], *„То панночці пролісків простих схотілось? // їх в місті немає ніде!”* [3, с. 71], *„Чи купите, панночко, пролісків білих?”* – *// Тремтить із квітками рука* [3, с. 71], *Талого снігу платочки сивенькії, // дощик дрібненький, холодний вітрець, // проліски в рідкій травичі тоненькії, // се була провесна, щастя вінець?* [3, с. 200].

Четверту лексико-семантичну групу найменувань складають назви декоративних рослин, до яких відносимо найменування *гіацинт, нарцис, азалія, фіалка*: – *„Аякже! Є різні, – чим маю служити? // Тут можна набутися всього: // Ось є гіацинти, нарциси і рожі, // Азалії є запашині, // Конвалії свіжі, фіалочки гожі...”* [3, с. 70]. Азалія – це символ витонченої природної краси; ознака розкошів, пишноти; традиційний символ високої поезії [1, с. 9]. І це ми простежуємо у вірші Лесі Українки „В магазині квіток”, з якого помітно, що для поетеси милішими були прості дикі проліски, що мали аромат весняного лісу і волі, ніж вибагливі азалії. Вона визнає простоту і відкидає ту розкіш, якою володіють тепличні квіти. *Конвалія* – це символ любові і ніжності. У Франції навіть відзначають день конвалії, і закохані дарують один одному букетики як символ своєї ніжної любові. Букетик з конваліями, незважаючи на свою скромність, більше, ніж просто букет – це символ чистого вірного кохання. У поезії Лесі Українки конвалія символізує чисте кохання, яке, на жаль, закінчилося трагічно: *Росла в гаю конвалія // Під дубом високим* [3, с. 53], *Та недовго навітшалась // Конвалія біла* [3, с. 53], *Згадать тую конвалію, // Як щастя минеться* [3, с. 53], *Ой понесли конвалію // У високу залу* [3, с. 53], *Конвалії та музика // Бідне серце крає* [3, с. 53], *А в конвалії головка // Пов’яла, схилилась* [3, с. 53], *Промовила конвалія: // „Прощай, гаю милий!”* [3, с. 53], *„...Азалії є запашині, // Конвалії свіжі, фіалочки гожі...”* [3, с. 70]. Назва *троянда* (червона й біла) – символ кохання й одруження, жовта – символ

розлуки; її зелень – це радість, колючки – печаль, квіти – слава; вінок із троянд символізує життя; народна назва „повна рожа” символізує дівочу красу і молодість [1, с. 608]. У творах Лесі Українки троянда виступає символом померлого кохання, втрати дорогої людини: *І зчорніють червоні троянди, // наче в ранах запечена кров...* [3, с. 280]. Символічне звучання осінньої троянди пов’язується за часом у творчості Лесі Українки з хворобою, смертю близького друга Сергія Мержинського. Тоді знову, як і на початку творчого шляху, з’являється в поезіях безліч квітів. Але це квіти смутку. Вони як недомовлені речі, недописані листи, остання воля приреченого почуття [2]: *Небо глибокеє, сонце ласкавеє, // пурпур і злото на листі в гаю, // пізніх троянд процвітання яскравеє // осінь віщує – чи то ж і мою?* [3, с. 200], *Ох, розкрились троянди червоні, // наче рани палкі, восени* [3, с. 280].

Оскільки дерева, кущі, квіти, трави були невід’ємною частиною життя нашого народу, назви рослинного світу пов’язані з різними сферами об’єктивної дійсності. У словниках української мови ми можемо знайти лише основне – номінативне – значення назв рослин, тоді як поза увагою укладачів залишається образне значення, символічний характер флорономенів.

Література

1. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури. Словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 705 с.
2. Кожевнікова С. Є. „Квітчасті вірші” Лесі Українки. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/601/2/01ksevlu.pdf>
3. Леся Українка. Зібрання творів у 12 т. Київ : Наукова думка, 1975. т. 1. URL: <https://www.l-ukrainka.name/uk/Verses.html>
4. Словник символів. За заг. ред. Потапенка О. І. Київ : Ред. жур. „Народознавство”, 1997. URL: <https://textarchive.ru/c-1833001.html>.
5. Словник українських наукових і народних назв судинних рослин. Ю. Кобів. URL: <https://r2u.org.ua/dicts/roslyny/vstup>.
6. Тележкіна О. О. Фітоніми в поетичному мовленні Леоніда Талалаєва. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. Вип. 10. 2016. С. 125–131.
7. Шестакова С. Мотивація сучасних фітонімів. *Українська мова*. 2010. № 2. С. 44–49.

ФОЛЬКЛОРНІ МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Олена Пустоварова,

старший викладач кафедри
української філології та журналістики;

Наталя Сідько,

здобувачка вищої освіти групи СОУМ-20д
СНУ ім. В. Даля

Актуальність дослідження: на сьогодні дуже важливо вивчення такого явища, як фольклор, а особливо – використання його в українській літературі.

Мета нашого дослідження: наблизитись до сутності значення фольклору у житті Лесі Українки, реалізації його у творах, зокрема у «Лісовій пісні». Виявлення зв'язку жанрів усної народної творчості та літературної.

150 років тому народилась надзвичайно талановита поетеса, наразі нам відома під ім'ям Лесі Українки, яка була одним з найвидатніших носіїв української усної народної творчості. Лесею Українку справедливо можна вважати берегинею волинського фольклору. У її творчому спадку збереглися записи народних пісень «Веснянки з Волині. Від панни Лесі Укр.» Пісні рідної Волині, легенди та повір'я про місцевість, святкові традиційні танці - все це, безсумнівно, стали поштовхом до написання багатьох її творів.

Творча спадщина письменниці привертає увагу, не залишає байдужими нікого. Її досліджували і продовжують досліджувати критики, мистецтвознавці: Михайло Драй-Хмара, Іван Франко, М. Зеров, Олексій Дей, Володимир Погребенник, Веселовська Ганна, Лукаш Скупейко. Літературознавці-фольклористи відзначають бережне ставлення Лесі Українки до всього, що належить історії народу, його минулого. Вивчення цих матеріалів визначає особливість творчості видатної письменниці. Український науковець Володимир Погребенник зазначав, що реалізація фольклорних творів Лесею не

стояла на місці, поетеса часто вдавалась до наслідування та стилізації народних мотивів. Письменниця використовувала не лише образи, теми, а й жанрові форми.

Наприклад, «Жалібний марш», що був присвячений пам'яті Тараса Шевченка, своєю стилізацією нагадував форму голосінь через те, що у ньому присутнє художнє відображення туги й болю через смерть нашого «батька»:

*Жалю ж наш! Туга нас дійма –
Кобзаря нема!
То ж по йому плаче-тужить
Україна-ненька
Жалібненько!*

Також можна сказати й про «Пісню» Лесі, що можна порівняти із календарно-обрядовою піснею – веснянкою, бо у ній присутні такі характерні ознаки, як звертання до весни, начебто вона є живою істотою:

*Та ще ж квіти не посохли,
Рута зелененька, –
Не журися, дівчинонько,
Ще ж ти молоденька!*

Варто згадати й про цикл віршів «Невільничі пісні», у яких можна побачити елементи героїчного епосу: заклики до боротьби проти зла, ворогів. Одним з прикладів до цього може стати уривок з вірша «Ворогам»:

*...Вже очі ті, що так було привикли
Спускати погляд, тихі сльози лити,
Тепер метаять іскри, блискавиці, –
Їх дикий блиск невже вас не лякає?*

Деякі дослідники зосереджують увагу на музиці у найпопулярнішій драмі-феєрії. Всю збірку пісень до «Лісової пісні» Леся дуже чітко добирала сама. У них звучать фольклорні ноти. Прикладів на цю тему можна навести багато, ось один з них: у творі Лукаш на сопілці грає мелодію, що за жанровими ознаками відповідає веснянці:

*А вже весна, а вже красна,
із стріх вода капле, —
молодому козаченьку
мандрівочка пахне.*

Міфологія, на думку більшості дослідників, — найзагадковіший жанр фольклору. Леся не просто брала якусь істоту з міфології, демонології тощо, а й надавала їй особливих рис, що не відповідали традиційним образам й робили її унікальною.

На нашу думку, письменниця дуже яскраво змогла втілити образи фольклору саме в драмі-феєрії «Лісова пісня». Мавка з міфології — це нехрещена душа дівчини, злий дух, який, побачивши молодого чоловіка, заманує його піти разом із нею й затягує під воду. У Лесі Українки ж Мавка — це уособлення жіночності, краси, чарівності, що грає у творі роль кохання, мистецтва.

Водяник, за народними уявленнями - злий дух, що живе в болоті або озері, так і хоче завдати людям нещастя. У Лесі ж він зображений по-іншому: мудрий і справедливий володар водяного царства. Ось так письменниця зображує його у творі: *“...древній сивий дід, довге волосся і довга біла борода всуміш з баговинням звисають аж по пояс. Шати на ньому — барви мулу, на голові корона із скойок...”*.

Образ Перелесника з міфології - це злий дух, що завдає шкоди людям, перетворюючись на близьку їм людину. Письменниця надає йому таких рис характеру: енергійність, жвавість, веселість. Він був надійною істотою для Мавки, бо не полишав її у скрутні хвилини. Таким описом наділила його поетеса: *«...гарний хлопець у червоній одежі, з червонястим, буйно розвіяним, як вітер, волоссям, з чорними бровами, з блискучими очима»*.

Підсумовуючи все вище сказане, хотілося б ще раз наголосити на тому, що Леся Українка змогла створити неперевершені шедеври у художній творчості за допомогою освоєння фольклористичних мотивів, надаючи їм філософського уявлення. Робота письменниці над фольклором свідчить, про його важливість,

про те, що вона звертається до нього не тільки як до етнографічного матеріалу, а як до живих образів, наділених великою дієвою силою. Леся Українка, використовуючи фольклорний матеріал збагатила свою творчість, насатила її ідейно, естетично. Що відповідало її творчим задумам.

Література

1. Зеров М. Леся Українка. Твори: У 7 т. Харків-К.: Книгоспілка, 1924. Т. 1. С. 8 - 66.
2. Погребенник В. Ф. П84 Фольклоризм української поезії (остання третина XIX – перші десятиліття XX століття). Київ: Юніверс, 2002. 158 с.
3. Данилюк Н. Поетичне слово в українській народній пісні : моногр.; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк : РВВ Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. 511 с.
4. Дей О. Сторінки з історії української фольклористики. К.: Наукова думка, 1975. 272 с.

МАРИНІСТИЧНІ ОБРАЗИ В ОПОВІДАННІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «НАД МОРЕМ»

Олена Карловас,

старший викладач кафедри
української філології та журналістики;

Діана Шаповалова,

здобувачка вищої освіти групи СОУМ-17д
СНУ ім. В. Даля

Прозові твори Лесі Українки органічно вплетені в мистецький контекст художньої спадщини письменниці, незважаючи на їх невелику кількість. Художню вартість її прози оцінювали по-різному і її сучасники (І. Франко, М. Павлик, М. Євшан, М. Грушевський, А. Ніковський), і критики 20-х років ХХ ст. (П. Филипович, М. Зеров, Б. Якубський), і літературознавці радянських часів (О. Дейч, О. Бабишкін, В. Курашова, І. Журавська, А. Каспрук, Л. Міщенко, К. Кухалашвілі, Л. Кулінська, Т. Третяченко). Стереотип (утвердився в українському літературознавстві з легкої руки І. Франка) про значно менші здобутки в епіці порівняно з поезією та драматургією й до сьогодні залишається досить поширеним серед дослідників її творчості. Хоча І. Качуровський вважає, що прозові твори письменниці «мають неабияку художню вартість. Більше того Леся належить до найвидатніших українських прозаїків» [3, с. 73].

Українська література кінця ХІХ – початку ХХ ст. по-новому осмислювала, наприклад, теми урбанізації, революційних зрушень. Мариністична тематика так само опинилася в полі зору багатьох письменників. «Морські образи» в різних варіаціях (морська стихія, неозорі океанічні простори, екзотичні пейзажі) здавна вабили людину, породжували жагу пошуку нового, незвіданого, кидаючи її у вир неймовірних мандрів і пригод. Широкі

води завжди викликали трепет, цікавість і творче натхнення у поетів, художників і музикантів, і творчість Лесі Українки – її поезія, проза й епістолярій – є свідченням такого захоплення морською стихією.

Значна частина життя Лесі Українки пов'язана з морським узбережжям, що не могло не залишити сліду в її творчості. Першу подорож до моря Леся Українка здійснила в 17-літньому віці, а мариністичні мотиви увійшли в прозу в кінці 1890-х – на початку 1900-х рр.

1898 року був завершений твір «Над морем (Оповідання)», у якому немало мариністичних описів. Він вважається одним з «найреалістичніших» прозових зразків Лесі Українки з чітким сюжетом і фабулою, конкретним хронотопом, яскравими героями, цілісними характерами, достовірним і правдоподібним зображенням тощо [1, с. 127]. Історія з життя відпочивальників у Ялті – оповідачки та Алли Михайлівни – виходить за межі традиційно реалістичного оповідання, оскільки канва твору наповнена неоромантично-імпресіоністичними морськими пейзажами. Вони далекі від традиційних романтичних описів морської стихії – неоромантично-імпресіоністських замальовок, бо як відомо, літературний твір – не просто сукупність образів, а й сам образ – результат симбіозу слова, кольору та звуку.

Образ моря об'єднує героїнь – обидві приїхали до Ялти, *«щоб залишити морю і горам свої боли»* [4]. Ідеться не лише про фізичні хвороби (в обох – сухоти), а й про душевні терзання дівчат. Вони обидві – і у світоглядному плані дитинна Алла, і значно зріліша оповідачка – не є самодостатніми особистостями, вони шукають себе й сенс свого життя. Ці пошуки виглядають доволі трагічними на фоні наближення їхньої смерті: Алла кілька разів ніби ненароком згадує про те, що незабаром помре, навряд чи це пусті фрази; відчувається, що загроза смерті тяжіє й над оповідачкою [2, с. 41]. В оповіданні образ моря сприймається як лакмусовий папірець, що розмежовує дві шкали життєвих цінностей, дві світоглядні системи – образ оповідачки та Алла Михайлівна: перша обожнює морську стихію, а другій же, навпаки, *«якось тошно робиться»*, коли дивиться *«на те коливання»* *«вашого “прекрасного”*

моря» [4]. Московська панночка клопочеться виром світського життя, любовними пригодами, читанням бульварних романів, розмовами про одяг та примірянням модних суконь, спідниць чи кофтин (*«Алла Михайлівна тішилась тим усім, як дитина»*), а зовні непоказна оповідачка читає серйозну літературу, тверезо оцінює людей і різні життєві ситуації.

Образ моря по-різному сприймається й самою оповідачкою: спочатку вона сприймала його лише як відносно вільний простір, де можна зануритися в природну красу, побути на самоті, відпочити від людей: *«Часто, лежачи над самісіньким морем, під навислим каменем, і дивлячись на фаланги хвиль, на ясний горизонт, здавалось мені, що я опинилась у такій країні, де ще не було чи вже нема людей. Мушу признатись, така мрія була мені мила»*. А вже у фіналі повісті вона усвідомлює, що природа – не лише заспокійливий засіб; шляхом наближення до природи людина задовольняє всі свої духовні потреби, усвідомлює себе частиною світобудови, утрачає страхи та віднаходить сенс свого життя. Подорож човном (образ якого не випадково влітається в сюжет, бо подорож морем була для Лесі Українки чимось на зразок священнодійства) стає або завершенням, або початком такого шляху героїні: *«Човен то здіймався високо, то спускався низько, м'яко і лагідно перебираючись з хвилі на хвилю... І сонце прощалося: від берега бігли до нас червоні тремтячі стрічки, вони миготіли, мов язики пожежі на темних зелених хвилях... ...За стерном затремтіла блакитна фосфорична смуга, весла кресали вогонь»* [4].

Слушною є думка Д. Селінджера: *«Шлях до душевного умиротворення і самоусвідомлення пролягає через зближення з природою, однак навіть знаходячись “над прірвою у житті”, людина не розуміє цього»* [1, с. 130]. Хоча в оповіданні і немає прямих висловлювань з приводу цього, бо поетеса їх не дуже любила.

Ще одним мариністичним образом можна вважати явище фосфоризації, яке сприймається як символ завіси, яку природа (морська стихія) немов відхилила, розкриваючи таїну буття, показуючи шлях у вічність: *«І справді, за стерном затремтіла блакитна фосфорична смуга, весла кресали огонь. ...*

Дельфіни плескались, збивали на чорній воді гейзери світла. Летючі зорі падали в море. ... Глибоке небо немов промовляло до моря огнисті слова, а море співало урочистій ночі свою могутню, величну, вічну поему» [4].

Образ моря в оповіданні конкретизований – це Чорне море в Ялті. У його описі насамперед вражає імпресіоністична багатолікість: «...вічно рухомого моря, що при кожній хмарці, при кожній зміні небесного світла перемінювало свій вид, але ніколи не розбивало гармонії картини»; «в вузькій щілині між кипарисами сміялося море свіжим іскристим усміхом, що викликав ясний усміх і в мене...»; «...Воно розстилалось ген-ген, широкі, спокійне і ніжно-рожеве». Простежуємо у творі й образ хвилі, який повертає героїню від насолоди безпосереднього споглядання та роздумів до реального життя: «...коли на берег розгнівана хвиля викидала затички, лушпиння, старі черевики і всякі злидні людські, – гармонія раптом розбивалась, мрія про незаселену людьми країну зникала»; «... його темно-зелена оксамитна хвиля ледве просвічувала з-під сміття: шкурки з кавунів, насіння, жовті смуги і якісь червонясті завої напливали від байдаків і парохода з нафтою...» [4].

Мариністика Лесі Українки, якщо говорити про поезію, виражена в основному білими та синіми тонами, лише подекуди позначена відтінками сріблясто-сірого й блакитного або контрастним акцентом ясно-червоного. В оповіданні «Над берегом» кольорова гама розширюється: «... По рожевій площині моря пробігали то золоті, то блакитні іскри, мінялись, блідли, а вкупі з ними блідла і рожева барва. Аж ось рожева барва зникла, повіяв раптовий вітер, хвиля сплеснула голосніше, освітлений краєчок берега почорнів, тінь швидко побігла геть аж на середину моря, що вкрилось дрібненькими білими гребінцями. Потім так же раптом зникли гребінці і вітер, а море знов стало спокійне, гладеньке, тільки сизе, як голубині крила. І сонце прощалось: від берега бігли до нас червоні тремтячі стрічки, вони миготіли, мов язички пожежі, на темних зелених хвилях» [4].

Можна констатувати, що мариністичні образи в оповіданні «Над морем» виконують не лише пейзажну функцію, а стосуються проблематики та

специфіки розгортання конфліктів, оскільки герої твору – це дві відмінні шкали життєвих цінностей, два світогляди. Образ моря «поглиблює» реалізм, спрямовуючи проблематику у філософську площину – до вирішення екзистенційних проблем свободи, вибору, призначення людини [1, с. 129].

Література

1. Головій О. М. «Ми ... вже привикли до моря і вона до нас: мариністичні мотиви в епістолярній і прозовій спадщині Лесі Українки. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія : Лінгвістика і літературознавство : міжвуз. зб. наук. ст.*, 2011. Вип. XXIV, ч. 1. С. 123–132.
2. Головій О. М. Повісті «Жаль», «Над морем», «Приязнь» Лесі Українки як цикл про пошук сенсу життя. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки Серія. Філологічні науки. Літературознавство*. 2015, № 8. С. 38–45.
3. Качуровський І. Променисті силвети : лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки. Київ : Києво-Могилянська академія, 2008. С. 53 – 88.
4. Українка Леся. Над морем (Оповідання). URL: <https://onlyart.org.ua/ukrainian-poets/lesya-ukrayinka/lesya-ukrayinka-nad-morem/>

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРЕМИ «ВІНОК» У ТВОРАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ЗА ДОПОМОГОЮ КОРПУСІВ ТЕКСТІВ

Анна Галенко,

старший викладач кафедри
української філології та журналістики;

Анна Юрченко,

здобувачка вищої освіти групи СОУМ-20д
СНУ ім. В. Даля

Дослідження художніх текстів відомих письменників, що увійшли до скарбниці світової літератури, сприяє пізнанню знаків культури певного народу, закодovаних у мові.

Яскравим представником нашої літературної творчості на рівні світової літератури є Леся Українка. Твори людини високоінтелектуальної, освіченої, чи не найкраще відображають дух української культури, світогляд українців. Надзвичайна насиченість символікою, глибоке відображення культурних цінностей, звичаїв, обрядів українського народу та окремої непересічної особистості робить твори письменниці широким полем для досліджень науковців різних часів.

Наразі очевидно є необхідність вивчення національної культури саме за допомогою лінгвістичних досліджень для розуміння творчої діяльності особистості в області матеріального та духовного творення. Серед сучасних можливостей виділяємо корпусну лінгвістику, що має зручне знаряддя для роботи з великими масивами текстів.

Метою нашого дослідження є: виокремлення лексем, що відображають культурно-специфічні риси українського народу та аналіз лінгвокультури «вінок» в текстах Лесі Українки за допомогою корпусу текстів.

Зазначимо, що у нашому дослідженні культура розуміється як сукупність духовних та матеріальних цінностей, спосіб життя, звичаї, традиції, вірування, що належать конкретній спільноті людей.

Лінгвокультурема трактується як мовна одиниця, що вербалізує загальнолюдську та національну інформацію про культурні цінності, реалії, звичаї народу. Це комплексне поняття, що зосереджує в собі як власне мовні уявлення носіїв певної етнічної культури, так і тісно з ними пов'язане позамовне культурне середовище. Лінгвокультурема — носій конотативного смислу, який повною мірою реалізується лише у випадках володіння мовою та знаннями культури певного етносу [1].

Актуальною вважаємо можливість дослідження лінгвокультурем за допомогою корпусної лінгвістики. Сучасні комп'ютерні програми дозволяють знаходити потрібні приклади з корпусів текстів, що допомагає швидше знайти потрібну інформацію в порівнянні з традиційною методикою збору прикладів вручну. Тому за допомогою корпусу текстів української мови з'ясуємо значення лінгвокультуреми «вінок» на основі аналізу творів Лесі Українки. Для аналізу беремо фактичний матеріал з алфавітно-частотного словника лексики прижиттєвих видань Лесі Українки ("На крилах пісень", "Думи і мрії", "Відгуки", поеми "Давня казка", "Роберт Брюс") [4].

Лінгвокультурема є системним утворенням і містить у собі основне значення, що називаємо ядром та периферію – культурологічне наповнення, що є певною «оболонкою». Ядром лінгвокультуреми є семантичне значення лексеми, що зафіксоване у тлумачних словниках. Периферію становить культурологічне значення, суб'єктивний досвід, прагматичні складові лексеми, конотації та асоціації [2, с. 32].

Основне значення лексеми «вінок» зафіксоване у тлумачному словникові української літературної мови: 1) квіти, листя, гілки т. ін., сплетені в коло, яким звичайно прикрашають голову [5, с. 677]. Там же записані й додаткові значення: 2) ритуальний атрибут у весільному обряді як символ щасливого подружнього життя, продовження роду; атрибут обрядів весняного циклу і

купальських ігрищ; 3) своєрідний символ Матері-Землі, її життєдайної сили, таїни її вінчання зі святим духом зоряного Неба; 4) символ гідності [5, с. 677]. Цікавими для нашого дослідження є, звісно, додаткові значення слова.

Більш детально культурологічний шар лінгвокультурею прослідковується у визначеннях слова в етнокультурологічних роботах. За даними словника знаків української етнокультури В. Жайворонка традиційний вінок має всього дванадцять квіток, і кожна квітка, кожна стрічка різного кольору, вплетені у вінок, є якимось символом: блакитна – небо, вода; зелена – молодість; жовта – сонце; рожева – достаток; коричнева – земля; фіолетова – мудрість; червона – кохання; малинова – щирість. Вінок з квітів, особливо червоних, — це символ молодості, дівочої чистоти, цноти, кохання та дівування, тому «вінок» (чесність дівчини) здавна глибоко бережеться в родині; також символізує жіночий оберіг — знімає біль і береже волосся. Вінок здавна став символом українського народу [3, с. 97].

У творах Лесі Українки лінгвокультурею «вінок» має своєрідне культурне значення, яке відображає риси українського народу. У частотному словнику зазначених текстів [4] подано 19 випадків уживання аналізованої лексики. Слово «вінок» зустрічається в таких реченнях: «І гіллячко, і *віночок* вже *вити* пора» (із збірки «На крилах пісень»); «Ой *розбила вінка буря*, таки ж не втопила, а від нього синя хвиля геть почервоніла» (із збірки «Відгуки»); «Та віттям гордєє *чоло вінчають?*» (із збірки «На крилах пісень»); «І ллються, і ллються без примусу, вільно, *Недбалі* про славу й *вінки*, І линуць з північними вітрами спільно високо під ясні зірки» (із збірки «Думи і мрії»); «Давно пора минула таких червоних необачних слів; либонь, вона й сама про них забула — хто *дбає про вінки*, що замолodu плів?» (із збірки «Відгуки»); «Голос блискучий, мов крига ясна, Штучнії співи дзвінки Тішили так, і юрба навісна *Кидала* квіти й *вінки*» (із збірки «На крилах пісень»); «Над хвилями моря, на скелі Хороша дівчина сидить, В *лавровім вінку* вона сяє, Співецькую ліру держить» (із збірки «На крилах пісень»); «З храму виходить хор дівчат тавридських у білих одежах і в зелених вінках, Дівчата *прикрашують* п'єдестал

статуті квітками та *вінками* і співають» (із збірки «Відгуки»); «У кожного люду, у кожній країні Живе такий спогад, що в його в давнині Були золотії віки, Як пісня і слово були у шанобі В міцних сього світу; не тільки на гробі *Складались* поетам *вінки*» (із збірки «Відгуки») [4].

Із таких прикладів бачимо, що лінгвокультурема «вінок» вживається в словосполученнях: *вити віночок*; *розбила вінка буря*; *чоло вінчають*; *прикрашають вінками*; *недбалі вінки*; *кидали вінки*; *дбати про вінки*; *складались вінки*; *лавровий вінок*. Такі словосполучення відбивають закріплений у свідомості носія мови культурологічний контекст і мають такі семантичні поля: *вити віночок* – плести вінок, що дівчата пускають на воду в перший день Петрівки (Неділю всіх Святих), напередодні дня Святої Трійці, в Клеціальну суботу; *розбила вінка буря* – до нещастя, смерті; *чоло вінчати* – прикрашати вінком; *кидати вінки* – як символ побажання щастя; *дбати про вінки* – дбати про дівочу чистоту; *лавровий вінок* – відзнака за певні досягнення, перемогу; *складати вінки комусь* – ознака пошани; *прикрашати вінками* – надавати привабливішого вигляду.

Отже, лінгвокультурема «вінок» поєднує в собі як матеріальне значення (елемент прикрас), так і фонові знання, що пов'язані з українською культурою, звичаями, обрядами (пізнання, виховання) і ці значення є нерозривними та послідовними. А корпуси текстів є зручним засобом для роботи з творами Лесі Українки, що надають можливість проникнути в глибини народного світосприйняття, відтворити відповідну національно-специфічну картину української культури.

Література

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с.
2. Галенко А. М. Національно маркована лексика у навчанні сучасного філолога . *Актуальні тенденції розвитку сучасних мов*: колективна монографія. Г. П. Бондаренко та ін. ; відп. ред. І. М. Кошман. Сєверодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2020. 184 с.
3. Жайворонок В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. К.: Довіра, 2006. 703 с.
4. Корпус текстів української мови. URL: <http://www.mova.info/corpus.aspx?l1=209>
5. Словник української мови : в 11 т. / гол. ред. І. К. Білодід. К.: Наук. думка, 1970. Т. 9. 799 с.

ОБРАЗНІ ВИСЛОВЛЮВАННЯ ПРО МОВУ У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Поліна Фєдуркіна,

магістрантка групи СОУМ-20дм

СНУ ім. В. Даля

Поетеса, драматург-новатор, публіцист, критик, громадський діяч – це лише незначний перелік характеристик Лесі Українки. Її життя стало прикладом боротьби, а її зброя – це слово, яке й зараз є актуальним: *Слово – то мудрість, слово – то думка людська* (Леся Українка); *Поетична мова – це найприродніша мова* (Леся Українка).

Лесю Українку, яка дала чудові зразки художньо-літературного, публіцистичного, наукового, ділового, епістолярного стилів української літературної мови, справедливо вважають одним із творців сучасної української літературної мови [2].

Завдячувати за це маємо її матері – Ользі Петрівні Косач. Вона, запримітивши поетичний таланти тоді ще маленької доньки, взялася за її мовне виховання, прищеплюючи любов до рідної мови та навчаючи дбати про її культуру. Старання матері не були марними. Леся отримала прекрасну освіту: добре знала грецьку мову, чотири європейських і кілька слов'янських мов, і це дало їй змогу читати європейських поетів в оригіналі.

Людмила Старицька-Черняхівська розповідає у своїх споминах: „Говорили й ми, діти, по-українському, але то була якась мішанина української мови з російською, що затопляла нас у гімназії. Навпаки, Леся Косач, будучи ще дитиною, розмовляла добірною українською мовою, бо й училася нею з братом Михайлом” [5]. Вона цінувала кожне слово й вбачала в ньому надзвичайну силу та цінність: *Не єдиним хлібом живе людина, але кожним словом, що з Божих уст виходить* (Леся Українка).

Як ми знаємо, життя Лесі Українки було важким. З юних років дівчина вела боротьбу із тяжкою хворобою, яка робила її слабшою тілом, проте не духом. Незважаючи на всі труднощі та нестерпний біль, вона не піддавалася відчаю й продовжувала робити те, що надавало їй сили: *Слово, моя ти єдина зброє!* Леся Українка пише: *Слово, чому ти не твердая криця, // Що серед бою так ясно іскриться? // Чом ти не гострий, безжалісний меч, // Той, що здійма вражі голови з плеч?*

Письменниця розуміла, що слова – відображення думок людини, і чим вона розвиненіша, мудріша, тим досконаліша мова. Лише мудра людина постійно слідкує за своєю мовою, вдосконалює навички спілкування. Тому й сама Леся, будучи великим знавцем і патріотом українського слова, прагнула піднести українську літературну мову на рівень розвинених мов світу [6, с. 211]. Не достатньо просто абияк говорити українською, адже тоді й думки будуть непридатними. За Лесею Українкою, ті, хто не знає рідної мови й не намагається це виправити, виставляють себе на посміховисько. Це підтверджують рядки: *Хто нікчемну душу має, то така ж у нього мова* (Леся Українка).

Також на цьому вона наголошувала в листі до М. Драгоманова: *У нас велика біда, що багато людей думають, що досить говорити по-укр[аїнськи] (а надто вже коли писати децицю), щоб мати право на назву патріота, робітника на рідній ниві, чоловіка з певними переконаннями і т. п. Така легкість репутації приманює многих. Ще тепер можна у нас почути фразу: „Як се? От Ви казали, що NN дурень і тупиця, а він же так чудово говорить по-нашому!” „Говорить по-нашому” – се вже ценз! А послухати часом, що тільки він говорить по-нашому, то, може б, краще, він говорив по-китайськи.*

„Дехто теж нарікав, що я ховаюсь від „народних” тем і складу мови народної, лізу в літературицину та „інтелігентствую”, але тут, певне, вся біда в тому, що я інакше розумію слова „народність”, „літературність” та „інтелігенція”, ніж як їх розуміють мої критики. Ну, та es ist eine alte Geschichte і, певне, вона Вам так вже сприяла досі, але мене жаль бере, що

у нас на Україні ніяк не скінчатся одвічні сії спори, та й як мають скінчитись, коли сперечники одно одного не розуміють. Мені вже самій страх обридли оці теми: чи треба писать чисто народним чи не чисто народним складом, тенденційно чи нетенденційно, чи Галичина та Волинь все одно що Україна, чи ні, чи треба писать наукові праці по-українськи, чи краще, може, по-російськи, і т. і. Отак люди, певне, варитимуть сю воду, поки вона вже сама не википить до решти. Шкода тільки, що невідь над чим стільки часу люди уводять, та видно, що не для всіх він такий дорогий, той час. Та от я бачу, що і я не знала ціни часові та марнувала його без пуття, а тепер мені все здається, що він від мене втікає, і не знаю, як би його затримати”, – з величезним болем і гіркотою зазначала дев’ятнадцятирічна поетеса в листі до свого дядька [3].

Листи вона писала українською мовою, лише зрідка російською – до російськомовних адресатів. Питання мови як найважливішої ознаки національної свідомості, етнічної самобутності було надзвичайно важливим для Лесі Українки. Свої думки, враження, оцінки суспільно-політичних, наукових, культурних подій і звичайні побутові турботи вона передавала рідною материнською мовою. Для письменниці було принциповим зізнання: *„Ніколи іншою мовою, як тільки своєю, листів не писала і, певне, не писатиму”* [5, с. 91].

Отже, Леся Українка ще змалку розумілася на питаннях культури літературної мови й її чистоти, і всі її писання завжди писані найкращою літературною мовою [3].

Хоч письменниця не брала участі в лінгвістичних дискусіях, але з її листів, а головне з мовної практики випливає, що вона „дотримувалася усталених на той час літературних традицій, наслідувала не лише Т. Шевченка, але й користувалася виробленим у Галичині культурним лексичним мінімумом і не цуралася діалектизмів” [4, с. 267]. Разом з тим на її мові позначився і полтавський діалект. У листі до О. Маковея Леся Українка висловлює думку, *„що зовсім нема чого ставити питання про перемогу того чи іншого діалекту, адже літературна мова мусить витворитись з усіх діалектів, без жадного*

наси́льства, сварки й ко́лотнечі. Я не такий завзя́тий лінгвіст, щоб так уже „преломля́ти ко́пье” за мову, маю надію, що мене розуміють усі добрі люди і в Галичині, і на Україні. Принаймні мене в Галичині розуміють і старі і діти” [5, с. 386].

Отже, питання мови як найважливішої ознаки національної свідомості, етнічної самобутності було надзвичайно важливим для Лесі Українки [1]. Як і всі її попередники, найвидатніші українські письменники, вона прагнула до розширення можливостей українського слова і дала класичний зразок української літературної мови.

Література

1. Власенко В. В. Мовна особистість Лесі Українки в епістолярному дискурсі. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия „Филология. Социальные коммуникации”*. Т. 25 (64). Ч. 2. 2012. С. 349–354.
2. Іваненко В. Г. Леся Українка про мовну культуру. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine40-11.pdf>
3. Литвин В. У пошуках європейського духу. Європеїзм як інтелектуальний і світоглядний дороговказ українських діячів імперської доби URL: <http://www.golos.com.ua/article/342474>
4. Русанівський В. М. Історія української літературної мови. Київ : АртЕк, 2001. 392 с.
5. Українка Леся. Листи (1876 – 1897). Зібрання творів : [у 12 т.]. Київ : Наукова думка, 1978. Т. 10. 542 с.
6. Ядвіга Я. Роль Лесі Українки в інтелектуалізації української літературної мови. *Мовна концептосфера Лесі Українки*. – С. 210 – 220. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/17942/16-Yanush.pdf?sequence=1>

ЛІНГВОКУЛЬТУРЕМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ РОСЛИН У ДРАМІ-ФЕЄРІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ЛІСОВА ПІСНЯ»

Анна Галенко,

старший викладач кафедри
української філології та журналістики;

Анастасія Шаблієнко,

здобувачка вищої освіти групи СОУМ-20д
СНУ ім. В. Даля

Донька Прометея, духовний вождь української інтелігенції, гордість нації... Так, усі ці слова характеризують всесвітньовідому та видатну постать світової літератури – Лесю Українку. Вона є знаковою письменницею для кожного українця, її тексти відгукуються у народній свідомості та нагадують про головне.

У драмі-феєрії «Лісова пісня» поєднуються фантазія з дійсністю, буденне життя із нереальними мріями. «Лісова пісня» ухвалює красу природи, письменниця ніби пишається нею, проте не менш важливу роль у драмі займають людські стосунки (кохання, вірність, відданість). На думку поетеси, природа та відносини – дуже тісно між собою пов'язані та повинні бути у гармонії один з одним [6, с. 220].

Метою цієї роботи є дослідження використання лінгвокультурем на позначення дерев у творі Лесі Українки «Лісова пісня».

Для початку з'ясуємо, що представляють собою лінгвокультуреми. Найзагальніше визначення лінгвокультурем – це мовний знак, що містить в собі окрім основного значення культурний компонент. Термін лінгвокультурема введений В. В. Воробйовим. У розумінні науковця лінгвокультуремою є сукупність форми мовного знаку, його змісту та культурного сенсу, що супроводжує цей знак [2, с. 44–45].

У творі лінгвокультурема *«дерево»* виступає тим нереальним містком, що об'єднує високе й земне, містичне й реальне. Дерево є символом зародження усього живого. У тексті «Лісової пісні» найчастіше зустрічається приблизно 7 видів рослин та дерев. Це – дуб, калина, ожина, береза, терен, рожа, явір.

Ось що подає нам словник-довідник знаків української етнокультури про тлумачення лінгвокультуреми «дерево»: в народній уяві — дерево — жива істота, яка навіть розмовляє; лісові сили розуміють мову дерев (див. також «Лісову пісню» Лесі Українки); брати сире дерево з лісу не годиться, бо воно живе (лісовик розгнівається і помститься); живого дерева не можна різати; у «Лісовій пісні» є така фраза: «Німого в лісі нема нічого!»; або навпаки, сухе дерево втрачає всю свою силу і стає, за народним повір'ям, сховищем нечистої сили — в дуплі сухої верби чи сухої груші завжди водяться чорти [3, с. 175].

Ще з фольклору нашого народу, а потім і у творчості Лесі Українки помічаємо, що кожне дерево – живе, дихає, говорить, має свою вдачу. Наприклад, дика рожа – задирлива, явір – гордовитий, осика – все чогось боїться, тремтить. Це своєрідна філософія природи – все живе, все міняється, одна форма матерії переходить в іншу. Цьому підпорядкований час подій у драмі: перша дія – дерева ще безлисті, але вкриті бростю. Береза й верба журливо ронять сльози – це передчуття трагічного літа [1, с. 42–55].

Розглянемо лінгвокультуреми на позначення видів рослин, дерев та їх культурологічне наповнення у драмі феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки.

Лінгвокультурема *«терен»* в українському фольклорі виступає із загальним символічним значенням „страждання” [4, с. 80–83]. Наприклад: «...і кинувся, не мовлячи ні слова, в байрак терновий, там і зник з очей» [5, с. 103]. Також інколи може мати таке значення: «перешкоди на шляху до щастя». Наприклад: «Доля. Скрізь терни-байраки, та й нема признаки, де шукати дороги» [5, с. 122]. Тут ми бачимо, що додавання прикладки терни-байраки підсилює безвихідність становища Лукаша. У словнику знаків етнокультури В.Жайворонка є така інформація: «У народі існує прикмета: «Як терен цвітом забіліє, тоді селянин ячмінь сіє» » [3, с. 592]; терен використовується в

народній медицині; крізь терневі куші дуже важко проходити, тому рослина символізує непрохідність у просторі й часі. Також символізує занедбання, навіть неприємність бездомне життя: «Вернись, сину, додомоньку, ізмий собі головоньку! — Мене змиють дрібні дощі, а рознесуть густі терни, а висушить ясне сонце»; про бідування кажуть: «Мається, як у терні» або «Мається, як голий у терні» [3, с. 592].

Лінгвокультурема «**верба**» символізує весну, пробудження природи і кохання; водночас верба, як дерево печалі, символізує засмучену жінку, вдівство; а ще верба росте тільки там, де є вода – життєдайна сила, вона – символ родючої сили [4, с. 80-83]. Вербу в Україні шанують з давніх-давен. Наші предки вважали її священним деревом, символом безперервності й вічності буття. Власне верба символізує язичницького бога Ярила, який подарував людям вогонь. Як приходить свято Івана Купала, то й сьогодні молоді дівчата й хлопці прикрашають вербу, розпалюють біля неї багаття, а після закінчення свята вербові гілки садять по дворах. У етнокультурологічному словнику знаходимо таку цікаву інформацію: «Спрадавна існує повір'я: у темному лісі треба знайти зелену вербу, яка ніколи не чула ні шуму води, ні співу півня; з її дерева можна зробити таку флейту, що як заграєш на ній, то мертві встануть з могил і живими прийдуть з того світу. Верба — весняне дерево, бо одне з перших викидає бруньки і починає зеленіти, тому під вербами з давніх часів водили круглий тнець, співали веснянки; вербове гілля освячували на Великдень як ритуальний предмет; верба бере силу з води, тому не випадково кажуть: «Де верба, там і вода»; рослина вказувала людині, де копати криницю: «Там криниця, де вербиця». В українській культурі верба займає значне місце, — як окраса українського села, як найперший свідок людської діяльності і стосунків; під вербами Ділили полотно, спочивали, там також було улюблене місце молодіжних зібрань і побачень» [3, с. 72].

Верба у «Лісовій пісні» має такі лексичні різновиди: вербиця, верба-вдовиця, вербиченько-матусенько. 1. Верба-вдовиця. «*Лякає птицю мудру, сторожку, вербі-вдовиці корінь підриває*» [5, с. 14]. У Лесі Українки ця назва

набуває нового емоційного забарвлення, епітет-прикладку вжито для персоніфікації верби. 2. Вербиченька-матусенька. *«Вербиченько-матусенько, рятуй!»* [5, с. 56]. (Від лексеми верба утворено такі означення: «вербова сопілка», «вербова гілка», «вербовий кілок»). Також у драмі Лесі Українки наявна алегоричність – образ верби передає значення суму.

Лінгвокультурема *«дуб»* містить в собі культурологічний контекст дерева-тотема. У слов'янській міфології – це дерево Перуна. У багатьох індоєвропейських традиціях дуб — священне дерево, житло бога чи богів, небесні ворота, через які божество може з'явитися перед людьми. З дубом, його листям співвідноситься ідея краси, могутності, гідності [4, с. 80–83]. У *«Лісовій пісні»* дуб символізує нерозривність зв'язку людини і природи. На зелених дубових листочках написано імена лісових істот, адже вони складають єдине ціле з природою. На жовтих листочках – імена людей, які втратили гармонійний зв'язок з праматір'ю. Також: *«Дуб споконвіку поважаний у народі; вірили, що це незвичайне дерево, бо його нібито любили боги і жили на ньому; за повір'ям, дуб був деревом Перуна, тому йому приносили жертви; цінували тверду деревину дуба й робили з неї міцні меблі, з дубових колод видовбували човни; оскільки з дубових колод видовбували раніше, звідси й вирази дуба дати, дуба врізати, тобто «померти»; дерево порівнювали з людиною («Мідний, як дуб», «Дуб, мов богатир, стоїть, не ворухнеться»)*. Дерево взагалі багате на народну символіку; у піснях символізує чоловіка, найчастіше батька: *«Ой у полі дубочок зелененький, Отож мій батенько рідненький»*; у весільних приповідках і побажаннях символізує подружнє життя (*«Дарую два дубочки, щоб жили в парі, як голубочки»*), міцне здоров'я й довголіття (*«Дарую дуба, що в дуброві, будьте дужі та здорові»*); за розвитком і ростом дерева передбачали урожай і погоду, визначали пору сівби, — *«багато жолудів на дубі — тепла зима і родюче літо»*, *«дуб зеленіє раніше ясена — на сухе літо»*, *«коли зацвіте дуб, починають сіяти горох»*, *«як жолудів є багато, буде цього року добре жити»* [3, с. 203].

Дуб у творі Лесі Українки має такі лексичні різновиди: дубоньку, друже. Крім того, утворює такі сполучення: „пеньок дубовий”, „дубовий гай”. 1. Дубоньку. *«Гей, дубоньку, чи будеш ти стояти, як сива голова моя схитнеться?»* [5, с. 84]. Тут ми бачимо сприйняття дуба як живої істоти, тобто відбувається персоніфікація. 2. Друже. *«Лев. Де-де! ще й не такі були дуби, та й тії постикали... Зелений же хоч до морозу, кучерявий друже»* [5, с. 84]. Якщо звернутися до контексту, то виявляється, що назву характеризують означення, які актуалізують слово «мудрість»: поважний, столітній, прастарий. Килина каже: *«Велике щастя – дуб!»* [5, с. 112], *а коли дуб зрубали, тоді втратили щастя, тобто знищили мудрість і загубили сенс життя»*.

У лінгвокультурному полі лексеми **«калина»** окрім найбільш поширеного значення «краса дівчини», присутня нота трагізму. Також, інколи трактується ця лексема як «моральна чистота». Постійна сема „дівоча чистота” сприяє розширенню сполучуваності слова-символу. Словосполучення ламати калину, втратити калину, губити калину, продати калину пов’язані з забороненими діями, на які в народі покладено табу. У «Лісовій пісні» наявний такий символ значення «калини» – втрата краси, кохання, дівоцтва. Наприклад: *«Злидні. Дай калину оту, що носиш коло серця! Дай! Мавка. Се кров моя!.. ...Один Злидень кидається їй на груди, смоче калину, інші сіпають його»* [5, с. 107]; або *«Калина так хизується красою, що байдуже їй до всього на світі»* [5, с. 36]. Словник –довідник вказує нам: «Калина — символ здорової повносилої жінки взагалі («Молода, як ягода, червона, як калина, солодка, як малина»); хоч при цьому достиглі ягоди — то зріла жінка, а зламана калина — покинута жінка; калина — взагалі символ духовного життя жінки: її дівочість, краса та кохання, заміжжя, радість і горе, родинні почуття; тому калина широко представлена у весільному обряді (цвітом оздоблюють убрання нареченої, короваї та гільце, кетяги вплітають у весільний вінок; розквітла щойно калина символізує незріле ще кохання: ламати калину — також одружуватися на дівчині; ходити по калиновому мосту — пізнати кохання» [3, с. 269].

Отже, з'ясувавши значення назв рослин у драмі-феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки, переконані, що кожна назва не є використаною бездумно, кожна з них несе за собою глибокий культурний контекст українського народу. Завдяки цьому можемо проникнути душею у «Лісову пісню» та зрозуміти глибокий сенс, закодований у, здавалось би, звичних словах.

Література

1. Волинський П. К. Людина і природа. Єдність і суперечності «Лісової пісні» Лесі Українки. Київ, 1978 р. 150 с.
2. Воробьев В. В. Лингвокультурология (теория и метод). М.: РУДН, 2008. 336 с.
3. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. Київ: Довіра, 2006. 703 с.
4. Капська А. З історії народних назв квітів. Київ, 1975. 250 с.
5. Леся Українка. Лісова пісня. Дніпро, 1964. 124 с.
6. Скупейко Л. І. Міфопоетика «Лісової пісні» Лесі Українки. Київ : Фенікс, 2006. 236 с.



Секція 3.

ГРОМАДСЬКА ТА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

УДК 37.011.33

ПОГЛЯДИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ НА НАЦІОНАЛЬНУ ШКОЛУ Й ВЧИТЕЛЯ В НАРИСІ «ВОЛИНСЬКІ ОБРАЗКИ (ШКОЛА)»

Галина Бондаренко,

к. пед. н., завідувачка кафедри
української філології та журналістики
СНУ ім. В. Даля

Яскравою сторінкою в історії української педагогіки є освітня діяльність та педагогічні погляди Лесі Українки (Лариси Петрівни Косач). На жаль, поетеса не залишила нам розгорнутого й систематичного викладу своїх педагогічних думок. Провідним чинником формування педагогічних ідей Лесі Українки вважаємо родинне середовище Косачів-Драгоманових – української еліти, що увібрала для тогочасного суспільства гуманістичні погляди на виховання підростаючого покоління, зокрема: навчання й виховання рідною мовою; засвоєння здобутків національної культури; свідоме засвоєння норм власної мови та іноземних мов; твори, які читають діти, мають формувати добрі літературні смаки; ознайомлення з найкращими зразками світової літератури; підручники мають відповідати віковим особливостям учням, а також містити завдання для аналізу й роздумів; на уроках має бути створена атмосфера доброзичливості, жартівливого настрою, що сприятиме зміцненню віри учнів в себе та свої успіхи. За цими принципами Лесю навчала її матір Олена Пчілка, ці

ж принципи поетеса втілювала в практику навчання своїх молодших братів і сестер, для яких була першою вчителькою. З огляду на це не дивно, що Лариса Петрівно гостро обурювалася нехтуванням державою проблем початкової народної освіти, злиденним становищем шкіл і вчителів.

Темою розвідки є критика стану початкової освіти кінця XIX ст. та висвітлення особистої ролі педагога у формуванні світогляду підростаючого покоління в нарисі Лесі Українки «Школа», опублікованому в журналі «Народ» 1895 року.

Досліджували зазначену проблему О. Бабишкін, М. Кармазіна, В. Струманський, І. Шиманська, Н. Шевченко, В. Смаль, О. Міхно та ін. Проте поза увагою науковців лишилися роль особистості вчителя у формуванні підростаючого покоління, навіть у злиденних умовах провадження освітнього процесу.

Слід зазначити, що Лариса Петрівна зрідка вдавалася до публіцистики. З трьох творів, присвячених питанню народної освіти, вона написала лише один, проте й ця публікація була сповнена гострої критики проти злочинної політики царизму, спрямованої на обмежування бюджетних асигнувань для народних шкіл, на пригнічення вчителів та учнів; базування навчального процесу на муштрі й зубрінні.

Умовно в статті можна виділити такі ідейно-тематичні плани: критика тогочасної системи народної освіти, недостатність забезпечення освітнього процесу навчальною літературою, злиденне життя вчителів, переважна байдужість до вихованців самих учителів, змушених боротися за виживання. Зупинимось докладніше на кожному з означених аспектів аналізу початкової освіти кінця XIX ст.

Надзвичайно обурює письменницю незадовільний стан навчально-матеріальної бази школи: *«з класної кімнати пахло сирістю, сама кімната була з нерівною земляною підлогою, стіни всі в тріщинах»* [1, с. 336]. До того ж школа була церковно-парафіяльною, тобто перебувала під повною владою священника, який не був зацікавлений у тому, щоб селянські діти одержали

належну освіту, бо йому потрібна слухняна паства, яка пасе бидло й справно сплачує внески на церкву. За короткий час, протягом якого діти ходять до школи (від Пиливіки до Великодня), вони ледве вивчаються читати й писати без великих помилок, до того ж багато часу займає навчання церковного співу та вивчення Закону Божого. Поетеса була переконана, що для здобуття якісної освіти цього замало, *«головне – навчити розуміти прочитаний текст, його зміст, логічну думку, бачити те, що впливає з контексту прочитаного»* [3, с. 14].

Досягти зазначеної мети тогочасний вчитель не міг через недостатнє забезпечення навчально-методичною літературою. У школі були відсутні навчальні програми, бракувало підручників. Бібліотека складалася переважно з церковних книг, *«здебільшого релігійної літератури «Житие св. Симеона Столпника», «Житие св. Григория», молитовник, «Краткий катехизис», «Закон Божий», «Задачник», арифметика, кілька тоненьких букварів, читанки Паульсона, кілька виданнів «Посредника»...* [1, с. 337]. Не можна було застосовувати в навчальному процесі навіть схвалене Комітетом грамотності “Рідне слово” К.Д. Ушинського, бо цього не вітав батюшка. Це надзвичайно обурювало письменницю, яка вважала *«аби дитина з допомогою наставника сама виробляла собі світогляд" у результаті навчання і виховання, потрібно, щоб учні читали не тільки основну літературу (підручники), а й додаткову»* [3, с. 14]. До того ж вона була переконана, що українські діти від природи дуже здібні. З цього приводу Леся Українка з боєм писала: *«Я думаю, що наші люди від природи дуже розумні, бо їх навіть волинські школи не можуть дурнями зробити, а для сього немало витрачається зусиль».* [2, с. 272]. Таке спостереження повністю відповідало дійсності. У церковно-парафіяльній школі навіть здібні учні не могли скласти випускні іспити, щоб продовжити освіту в училищі, якщо цього не хотів батюшка. Причини могли будь-які – недостатнє знання Закону Божого або недосконале оволодіння церковним співом. Не бачачи перспектив подальшого застосування здобутих знань, батьки не

турбувалися про якість освіти їхніх дітей, вважаючи, що хай вони краще в полі працюють або худобу доглядають.

Гнітить письменницю й злиденне становище самих народних учителів. Героїня нарису проживає через стіну від класної кімнати. У її помешканні голі стіни, потріскана стеля й піч, лавка, стіл, відсутні навіть мило та хліб, з харчування лише обід, який надавав зі свого столу батюшка, а коли була його неласка, то мали приносити баби з села. У нарисі Леся Українка так описує інтер'єр помешкання вчительки: *«Голі стіни, полупана стеля і ще більш полупана груба, біля груби ослінчик з кухлем і мискою до умивання, потім шафка маленька, під другою стіною стіл, скриня та поломані стільці»* [1, с. 335], *«замкнене подушкою вікно, бо одна шибка була вибита»* [1, с. 336]. За свою працю вчителька одержує мізерну плату, яку збирає їй з сільської общини священик.

На думку Лесі Українки, таке ставлення держави до народних вчителів було злочином, адже саме вчитель мав спонукати дітей до самоосвіти й самовиховання, всіляко заохочувати їх до читання різної літератури, обережно спрямовувати художні смаки і пізнавальні інтереси учнівської молоді.

Про ідеал вчителя вона писала в листах до вчительки Антоніни Семенівни Макарової. Так, у листі з Києва від 23 січня 1894 року письменниця турбується про долю талановитої вчительки, якій за роботою зовсім ніколи жити для себе. *«Уже одно то, что в школе есть человек неплохой, не черствая педантка, и притом честная, есть большая польза для детей»*, – зазначала Леся Українка [2, с. 272].

Натомість таких вчительок були одиниці, навкруги вона бачила неспроможність сільських освітян опиратися буденщині, втрату волі до життя, песимізм, внутрішнє сум'яття, покірність, бажання якнайшвидше знайти іншу роботу або вдало вийти заміж. Героїня її нарису, яка хотіла власним прикладом надихати дітей, виховувати в них найкращі моральні риси, під гнітом побуту здається, покійно виконує волю батюшки, від ласки якого залежить доля школи, навчає дітей церковного співу, хоч немає для цього належної освіти й

здібностей. Вустами головної героїні поетеса про це говорить так: *«Вибираємо найпростіші, та все ж навчити хоч би й «Господи помилуй!» хлоп'ят, що не мають жадного поняття ні про ноти, ні про гуртовий спів, річ не легка, не раз аж упрієш над ними, а вже що горло болить, то нема чого казати...»* [1, с. 337].

Завдяки таким промовистим деталям постать народного педагога у творі набуває безпорадно стражденного вигляду й глибоко вражає гіркою долею сільської вчительки.

Отже, Леся Українка у нарисі «Школа» не лише майстерно викрила болючі питання народної освіти кінця XIX століття, а й висловила педагогічні погляди, які стали значним внеском у в теорію і практику навчання та виховання дітей і молоді, а також становлення українського шкільництва подальших періодів.

Література

1. Леся Українка. Волинські образки. *Історія української школи і педагогіки : хрестоматія* / ред. В. Г. Кремень. Київ: Знання, 2003. С. 334–339.
2. Леся Українка Твори: в 12 т. Київ: Наукова думка, 1979. Т.10. 160 с.
3. Струманський В. П. Педагогічні погляди Лесі Українки. *Початкова школа*. 1996. № 2. С. 13–22.

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Роман Скурідін,

здобувач вищої освіти

ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка

Актуальність статті полягає в тому, що сучасне суспільство потребує усвідомлення важливості вшанування славетних земляків, які зробили вагомий внесок у становлення нашої держави як незалежної, у розвиток українського мистецтва. В історії є приклади культурних діячів, які власне життя присвятили інтересам свого народу. Наприклад, легендарна Леся Українка. Її талант виявився у найрізноманітніших сферах літературної праці – вона була ліриком, драматургом, прозаїком, літературним критиком, публіцистом, перекладачем, фольклористом [1, с. 1]. Окрім того, освітня діяльність та педагогічні погляди Лесі Українки постають окремим предметом досліджень багатьох науковців. Педагогічну діяльність дослідили О. Бабишкін, Л. Валентій, М. Кармазин, О. Міхно, Л. Овдійчук, В. Струманський, І. Шиманська.

Мета статті – узагальнення й систематизація досліджуваного матеріалу про діяльність Лесі Українки як освітянки, яка «визначалася не тільки завдяки винятковим рисам душі, характеру, але й передусім широкою ерудицією в галузі літератури, літературної критики, у знанні іноземних мов» [2].

Завданням нашого дослідження є узагальнення знань про педагогічну діяльність Лесі Українки, яка була не лише письменницею, а справжнім учителем і патріотом своєї держави, яка словом, працею виховувала нескінченну любов до країни й до народу. На жаль, сучасне суспільство не в повному обсязі усвідомлює значущості сучасної української школи для формування національно свідомого громадянина.

Публікації творчості Лариси Петрівни Косач посідають важливе місце для сучасників «у поверненні до витоків свого народу, відтворенні національного

духу» [1, с. 1], формуванні істинного судження суспільства про те, яким скарбом вони є для нащадків.

Звернення до творів письменниці, аналіз її літературної спадщини дає змогу відкрити нові ідеї чи сучасне прочитання творів. Педагогічні погляди видатної поетеси формувалися під час її освітньої діяльності [3, с. 54]. Адже не навчаючись у жодному навчальному закладі, вона стала найосвіченішою жінкою свого часу. Окрім рідної української, вона вільно володіла мовами: німецькою, французькою, латинською, давньогрецькою, італійською, англійською, іспанською, російською, польською, болгарською, вільно читала твори чеських і словацьких письменників [2]. Матір Лесі Українки – письменниця Ольга Косач, відома за псевдонімом Олена Пчілка. Вона була активною учасницею проукраїнського руху. Олена Пчілка всіляко прищеплювала своїм дітям любов до української мови, літератури, традицій, народної пісні. Дядько Лесі Українки – відомий український учений Михайло Драгоманов, який значно вплинув на становлення Лесі Українки як письменниці.

З дитинства Леся розпочала освітньо-культурний розвиток. Вона була надзвичайно кмітливою і в шість років уже записувала враження від прочитання улюбленої книжки. У віці дев'яти років вона написала свій перший вірш «Надія», у 13 років – мала надрукованими дві поезії. Ці твори з'явилися під псевдонімом «Леся Українка», який запропонувала її мати. У 14 років Леся – авторка двох надрукованих перекладів повістей Гоголя та першої своєї поеми «Русалка». Заохочували її до такої діяльності батьки, які не віддали Леся до школи, а навчали вдома. Вона багато читала, що вплинуло на розвиток її творчих здібностей.

Перша педагогічна практика – це навчання й виховання молодших рідних та двоюрідних братів і сестер (у сім'ї Косачів жив молодший син М. Драгоманова Зоря (Светозар); деякий час – тітка Саша (О.А. Косач-Шимановська) з синами Антоном і Павлом). Уся педагогічна діяльність розпочалася саме з «родинної педагогіки» [1, с. 1]. Сестра Ісидора згадує: «Леся

завжди знаходила час приділити увагу і нам, своїм молодшим сестрам і братові. У мене, наприклад, першою учителькою музики, а також і французької мови була Леся. Ту науку під Лесиним керівництвом я й досі згадую з вдячністю, так вона вміло провадила її, така лагідна, бадьора, часто навіть весела, так терпеливо ставилася, коли я чогось одразу не могла виконати, хоч вимагала великої пильності, поки не досягнула гарних наслідків» [4, с. 8].

Отже, Леся почала свою педагогічну діяльність з навчання своїх молодших сестер і багатьох дітей Колодяжного, де школи не було. У скрутні матеріальні часи, коли в сім'ї Косачів джерела заробітку були відсутні, приватні уроки були єдиним засобом для заробітку. Хоча заробіток був мізерним, але Леся не здавалась. Наполегливість належала до основних рис письменниці, хоча вона впродовж життя зазнавала великого болю та страждань, через що художник Володимир Слєпченко зобразив Лесю Українку з терновим вінцем на голові.

Леся мала професійно-ділові здібності вчителя й добре розуміла педагогічні принципи, бо товаришувала з народною вчителькою з Гадяча А. С. Макаровою. Заслуговує на особливу увагу те, що освітню діяльність письменниці також виявила в написанні підручників, прикладом слугує «Стародавня історія східних народів», яку вона присвятила своїм сестрам. Кожна з шести частин книги починається описом природного оточення певного народу, оглядом його політичної та соціально-економічної історії. Після усвідомлення інформації пропонується розповідь про звичаї, вірування, побут, традиції. Вагоме місце в підручнику посідає аналіз джерел. Жоден історичний факт Леся Українка не згадує без точного посилання на джерело, що підтверджує наукову принциповість. Серед важливих джерел пізнання історії народу авторка називає мову і всі різновиди словесної творчості» [2].

Загальновідомо, що на той час у підросійській Україні здійснювати педагогічну діяльність було складно, але Леся продовжувала працювати. Мисткиня засуджувала злочинну політику царату, яка спрямовувалася на обмеження бюджетних асигнувань для народних шкіл, на пригнічення вчителів та учнів. Леся робила сміливі кроки, вона критикувала тогочасні середні школи

через те, що не давали потрібного обсягу знань, підтримувала протести учнівської молоді проти системи тогочасного навчання. Лариса Петрівна вважала, що вчитель народної школи має виховати молодь та надихнути її на добрі справи.

Працелюбність і витриманість не залишили поетесу й тоді, коли вона тяжко хвора, проводила заняття з одним із своїх учнів (Миколою Охріменком) під час перебування в Єгипті (1909–1910 рр.), навчала його упродовж п'яти місяців. Заняття з ним складалося з двох частин: одна повністю відповідала гімназичній програмі, друга – це були бесіди, оповідання про минуле [1, с. 1]. Під час перебування в Єгипті поетеса, вивчивши арабську мову, навчала грамоти двох арабських хлопчиків – Мухамеда і Саїда. За цією роботою бачив її історик Д. Яворницький, що був захоплений успіхами, яких вона досягла, навчаючи їх. «Арабчата, – пише він, – були надзвичайно вродливі, розумні й симпатичні: вони легко засвоювали знання, яке так щедро, з любов'ю віддавала їм наша поетеса» [5, с. 41].

Заведено вважати, що відмінними рисами справжнього педагога має бути бажання постійно самовдосконалюватися, розширювати власні знання, удосконалювати та знаходити нові методики викладання. Леся Українка, напевно, уважала, що спонукання дітей до самоосвіти й самовиховання має важливе значення, від якого залежить зміст освіти та наслідки навчання. Цей висновок можна зробити з її творів, які насичені гуманізмом і високою художністю. Це такі твори, як «На зеленому горбочку», «Літо красне минуло», «Мамо, іде вже зима», «Тішся, дитино, поки ще маленька», «Веснянка», «Дитячі ігри, пісні й казки», «Народні пісні до танцю», прозові казки «Метелик», «Лілея», «Біда навчить».

Леся під час навчання своїх учнів уникала «казенщини» і культурно тактовно спілкуватися з учнями й уважала, що обов'язок кожного викладача всіляко поширювати цю думку в суспільстві та демонструвати вихованцям свій оптимізм.

Леся Українка підтримувала навчання дітей тільки українською мовою, на той час українську мову всіляко придушували. Поетеса завжди з любов'ю ставилася до рідної мови і звеличувала її силу в боротьбі з ворогами, зокрема у вірші «Слово, чому ти не тверда криця».

Окрім педагогічної діяльності, Леся Українка брала участь у громадському житті, зорганізовуючи колективні читання для народу. У творах порушувала важливі соціально-педагогічні проблеми.

Головним завданнями морального виховання Леся Українка вважала розвиток у суспільстві високих моральних почуттів через участь у добрих і корисних справах, відповідних моральних навичок і моральної поведінки, а також формування моральної свідомості, стійких моральних переконань.

Отже, Лариса Петрівна Косач не тільки збагатила українську літературу, а й опікувалася проблемами навчання й виховання. Наголосимо, що зазначена тема не вичерпується цією статтею, де узагальнено педагогічні погляди Лесі Українки.

Література

1. Валентій Л. В. Освітня діяльність Лесі Українки. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 108.1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_1_108_43
2. Міненко Л. М. Фактори формування високої освіченості Лесі Українки. URL : <https://ukrlit.net/article1/1556.html>
3. Міхно О. Освітня діяльність і педагогічні погляди Лесі Українки. *Українська мова та література в школі*. 2011. № 1. С. 54–57
4. Спогади про Лесю Українку. Упорядник А. І. Костенко. К.: Рад. школа, 1963.
5. Струманський В. П. Педагогічні погляди Лесі Українки. *Початкова школа*. 1996. № 2.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ У ТВОРАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Валерія Пустовіт,

професор, доктор філологічних наук;

Анастасія Мозуль,

здобувачка вищої освіти групи СОУМ-17д

СНУ ім. В. Даля

Леся Українка – найвидатніша постать у літературному мистецтві, чії твори стали національним скарбом. Різноманітність палітри творів письменниці неосяжна – це ніжні ліричні поезії, різнобарвні драми, мистецька проза. Але не можна забувати про творчість для дітей, таких маленьких, але дуже допитливих. У них поетеса змальовує красу рідної природи та допитливу дітвору. Кожне її слово – бадьоре й оптимістичне, воно будить думку, закликає долати труднощі. Окрім того, майстерне використання виражальних засобів рідної мови, притаманне творчому стилю письменниці, формує мовні смаки маленьких українців, стимулює інтерес до читання.

Початком друку творів письменниці для дітей у періодиці слід вважати появу поезії «На зеленому горбочку...» в українському літературно-художньому альманасі «Перший вінок» у Львові 1887 року [3, с. 403]. Часопис видавав твори українських письменниць для широкого загалу.

Найбільше поезій Лесі Українки, призначених для маленьких читачів, було розміщено на сторінках видання «Дзвінок». Журнал розпочав свій шлях із 1890 року і протягом чверті століття радував дітей. У подальшому «Дзвінок» став першодруком багатьох її праць. Вперше твір Лесі Українки з'явився у цьому виданні в 1890 році. Ним стало оповідання «Метелик» написане Лесею у 1889 році. Але поетеса не зупинилася на цьому, вірна співпрацювала та видавалася в журналах «Ілюстрована бібліотека для молодіжі, міщан і селян», що виходив

друком у 1885-1894 рр. у Чернівцях та журналі «Молода Україна», що був щомісячним додатком до часопису «Рідний край».

Леся Українка зробила великий внесок у розвиток дитячої літератури для дітей. Вона розвивала жанр прозової та віршованої казки, одна з перших, хто вдався до ритмічної прози, досліджувала та записувала дитячий фольклор.

Пишучи твори для дітей, авторка розуміла, що потрібно враховувати світ дитячого мислення. Тож слідувала за тим, щоб читаючи її твори, діти пізнавали навколишній світ та безмежність краси природи через барви слів. У вірші «Мамо, іде вже зима» Леся Українка зображує мислення малої дитини – конкретне та образне, зображує весь процес дитячого розміркування та аналізу. Хлопець спостерігає за птахами та аналізує їхню поведінку: *«Мамо, ті сиві пташки / Сміливі, певно, ще й дуже»* [1, с. 380]. Образ сміливої пташки показує ідею вірності Батьківщині. Маленька пташка *«хоч голодна, співа веселенько, [...] жде, що знову прилине весна»*, так намагається пояснити поведінку пташок мати.

У своїх, не схожих на інші, казках поетеса знайомить дітей із багатьма явищами природи, із характерами та відносинами людей. Казка «Три метелики» повчає дітей бути дружніми та не залишати своїх товаришів в біді, співчувати їх та допомогати: *«Метелики смутні полетіли до білої лілеї. Попросили її, щоб сховала їх від дощу, але вона погоджувалася прийняти тільки білого. Тоді й він промовив: - Сам-один не хочу ховатися в тебе! Або вже разом з своїми братами десь знайдемо захист, або вже вкупі бідувати будемо»* [4]. Показуючи і пояснюючи, казки письменниці вчать, але повчання вміщено в таку досконалу поетичну форму, так тонко діє на психіку, емоції, звернено більш до почуття, ніж до розуму, що дає змогу разом із захопливим сюжетом непомітно засвоювати повчання.

Усі твори для дітей Лесі Українки мають філософський підтекст. Кожна казка має влучно підібраних головних героїв, які навчають дитину життю, показують духовні та моральні цінності людей. Наприклад, казка «Біда навчить» розповідає про те, що ніхто не народжується розумним, а потрібно

самому аналізувати свої вчинки та вчитися на помилках: «- Розум, молодче, по дорозі не валяється, - мовив поважно крук, - не так-то його легко знайти! А я тобі от що скажу: поки біди не знатимеш, то й розуму не матимеш. От тобі моя наука ». [1, с. 389] Письменниця готує дітей до самостійного життя, в якому потрібно вчитися, щоб бути розумною та поважною людиною.

Багато її творів мають яскраво виражений національний характер. Звідси скерованість виховного ідеалу на формування українського етнотипу з комплексом властивих йому ментальних рис. У дитячих творах Лесі Українки зроблено наголос на основних з них.

Одна з рис – панестетизм. Поезії формують у дитини національні риси: ознайомлення читача з типовим українським пейзажем з білою хатою та садком поруч, формують певні образи в пам'яті, що призводять до запам'ятовування національних ознак [2].

Інша риса – це самодостатність (як форма прояву індивідуалізму), утвердження себе через власні здобутки, вивищення завдяки цим здобуткам над обставинами. Найвиразніше ця ідея прочитується у поезії «Тішся, дитино, поки ще маленька», де дитину спонукано до власного внутрішнього життя. Не дарма двічі лунає заклик: «Крил не втинай сизокрилій голубці // Хай вона вільно літа!» А крила голубки - мрії та думки. Можна вважати, що цей твір готує ґрунт для пробудження духовного аристократизму, інакше - усвідомлення гідності самої людини, що також складає типово ментальну рису українця.

Твори для дітей Лесі Українки дуже повчальні. Вони навчають малих читачів цінувати дружбу, долати усі труднощі на шляху, збирати знання, сумлінно працювати. Творчість поетеси, пройнята світлими почуттями, будить у дітей думку, сприяє розвиткові кращих почуттів і розвиває їх естетичні смаки. Вона виховує людину європейського типу, що особливо актуально для сучасності.

Література

1. Веселка : антологія української літератури для дітей. У 3 т. Т. 1. Твори дожовтневого періоду. Упорядкув., літ.-критич. нариси Б. Й. Чайковського. К. : Веселка, 1984. 551 с.

2. Дзюбишина-Мельник Н. Твори Лесі Українки для дітей. *Вісник Волинського державного університету*. Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 1999. №10 : Філологічні науки. С. 34–37.
3. Леся Українка. Зібрання творів у дванадцяти томах. Т.1. Поезії. К.: Наукова думка, 1975. 448 с.
4. Леся Українка. Три метелики. URL: <https://mala.storinka.org>



ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Бичков М. – здобувач вищої освіти Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. *Науковий керівник:* Пащук Р.І., к. філол. н., доцентка, завідувачка кафедри юридичної лінгвістики та практичної психології Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.

Бондаренко Г. – к. пед. н., доцентка, завідувачка кафедри української філології та журналістики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Видиш С. – здобувачка вищої освіти групи СОУМ-19д Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. *Науковий керівник:* Глуховцева І.Я., к. філол. н., доцентка кафедри української філології та журналістики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Галенко А. – ст. викл. кафедри української філології та журналістики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Глуховцева І. – к. філол. н., доц. кафедри української філології та журналістики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Карловас О. – ст. викл. кафедри української філології та журналістики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Мозуль А. – здобувачка вищої освіти групи СОУМ-17д Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. *Науковий керівник:* Пустовіт В.Ю., д. філол. н., професорка, професорка кафедри української філології та журналістики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Попова О. – здобувачка вищої освіти Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. *Науковий керівник:* Пащук Р.І., к. філол. н.,

доцентка, завідувачка кафедри юридичної лінгвістики та практичної психології Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.

Пустоварова О. – ст. викл. кафедри української філології та журналістики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Пустовіт В. – д. філол. н., проф. кафедри української філології та журналістики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Сідько Н. – здобувачка вищої освіти групи СОУМ-20д Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. *Науковий керівник:* Пустоварова О.О., ст. викл. кафедри української філології та журналістики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Скурідін Р. – здобувач вищої освіти Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. *Науковий керівник:* Максименко О.В., к. філол. н., доцентка, доцентка кафедри юридичної лінгвістики та практичної психології Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.

Стеценко В. – здобувачка вищої освіти Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. *Науковий керівник:* Пашук Р.І., к. філол. н., доцентка, завідувачка кафедри юридичної лінгвістики та практичної психології Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка..

Тютіна А. – здобувачка вищої освіти Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. *Науковий керівник:* Максименко О.В., к. філол. н., доцентка, доцентка кафедри юридичної лінгвістики та практичної психології Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.

Урбаліс О. – здобувачка вищої освіти групи СОУМ-17д Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. *Науковий керівник:* Карловас О.А., ст. викл. кафедри української філології та журналістики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Федуркіна П. – здобувачка вищої освіти групи СОУМ-17д Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. *Науковий керівник:*

Глуховцева І.Я., к. філол. н., доцентка кафедри української філології та журналістики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Черняк В. – здобувач вищої освіти Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. *Науковий керівник:* Максименко О.В., к. філол. н., доцентка, доцентка кафедри юридичної лінгвістики та практичної психології Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.

Шаблій А. – здобувачка вищої освіти групи СОУМ-20д Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. *Науковий керівник:* Галенко А.М., ст. викл. кафедри української філології та журналістики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Шаповалова Д. – здобувачка вищої освіти групи СОУМ-17д Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. *Науковий керівник:* Карловас О.А., ст. викл. кафедри української філології та журналістики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Юрченко А. – здобувачка вищої освіти групи СОУМ-20д Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. *Науковий керівник:* Галенко А.М., ст. викл. кафедри української філології та журналістики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Якуба Є. – здобувачка вищої освіти Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. *Науковий керівник:* Максименко О.В., к. філол. н., доцентка, доцентка кафедри юридичної лінгвістики та практичної психології Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.

Наукове видання

ЛЕСЯ УКРАЇНКА В НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Збірник тез
студентської конференції
до 150-річчя від дня народження Лесі Українки
(25 лютого 2021 р., м. Сєверодонецьк)

Відповідальний редактор: *А.М. Галенко*

Оригінал-макет Т.В. Погорєлова

Розповсюджується в електронному вигляді

Підписано до випуску 05.04.2021.

Гарнітура Times. Вид. № 3315.

Видавництво

Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

Свідоцтво про реєстрацію: серія ДК № 1620 від 18.12.03 р.

Адреса видавництва: 93400, м. Сєверодонецьк,
просп. Центральний, 59а,

Е-mail: vidavnictvosnu.ua@gmail.com